2.4.7 A variety of assignments given and assessed for theory courses through

1. Library work

Sl. No.	Programme*	Name of the Theory	Nature of assignments
	B.Ed.	BED 208	Reading and reflecting on texts
	M.Ed.	MED 104	Study of recent research reviews about the unit wise course content
		MED 205	Dissertation Part 1 Proposal and Review
		MED 308	Study pf recemt research reviews about the unit wise course content
		MED 311	Tool and Data Analysis

PRINCIPAL
NSCT'S College of Education
Chakan, Tal-Khed, Dist-Pune

Nav Sahyadri Charitabal Trust's

College of Education (B.Ed) Chakan

B.Ed(I) 2021-22

INTERNAL PRACTICAL WORK

MARKING SCHEME

Name of the Student:- Mr./Mrs. Chidale Rashmi Shravan

Roll No:- 18

Course Code:- 102

Subject:- Contempory Indian Education, Gendar and society

SR.NO	PRACTICAL WORK	MAXIMUM MARKS	MARKS OBTAINED
1.	PRACTICAL	50	41
2.	M.C.Q	50	42
3.	EXAMINATION	80	64
	TOTAL MARKS	180	147
	CONSOLIDATED MARKS OUT OF	20	16

SIGNATURE OF GUIDE

Nav Sahyadri Charitable Trust's

College of Education(B.Ed), Chakan

Tal- Khed, Dist- Pune410501

F.Y.B.Ed. 2021-2022

B.ED 102: CONTEMPORARY INDIAN EDUCATION, GENDER & SOCIETY

Name of the Students: Mr/Mrs. Chidale Rashmi Shravan Roll No.______

Practical Name :- Study of any one thinkar

EVALUATION SCHEME

Rating Scale 1) Unsatisfactory 2) Average 3) satisfactory 4) Good 5) Excellent

No.	Criteria	1	2	3	4	5
1	Introduction				✓	
2	Background of the Practical					✓
3	Selection of the thinker				✓	
4	Life History of the selected thinker					✓
5	Principles given by thinker				✓	
6	Contribution to education field					✓
7	Influence of his/her thoughts in the 21th century			✓		
8	Reflection and Opinion			✓		
9	Educational implication				✓	
10	Reference & Photos				✓	
	Total Marks -50	41				

Signature of Professor In-charge

Date:- / /
Page No.:-

अनुक्रमणिका

अ.क्र	तपशिल	सही
1.	प्रस्तावना	
2.	ऋणनिर्देश	
3.	प्रात्याक्षिकाची पार्श्वभूमी	
4.	विचारवंताची निवड	
5.	विचारवंताचे जिवनचरित्र	
6.	विचारवंताचे तत्वज्ञान	
7.	विचारवंताचे शैक्षणिक कार्यातील योगदान	
८.	विचारवंताचा 21 व्या शतकावर पडलेला प्रभाव	

mynotes
owledge bank

Date:- / /
Page No.:-

अ.क्र	तपशिल	सही
९.	प्रतिबिंबित मत	
10.	विचारवंताच्या शैक्षणिक प्रभाव	
11.	शैक्षणिक परिणाम	
12.	अभिप्राय	
13.	समारोप	

mynotes
My Knowledge bank

प्रस्तावना

सावित्रीबाई फुले विद्यापीठ अंतर्गत नवसह्याद्री चॅरिटेबल ट्रस्टचे अध्यापक महाविद्यालय बी.एड प्रथम वर्ष अभ्यासक्रमांतर्गत असणाऱ्या पेपर क्र.102 "विचारवंतांच्या अभ्यास" या प्रात्यक्षिकाचा अभ्यास करण्यात आला आहे.

शालेय जीवनात विचारवंतांच्या अभ्यास महत्त्वाची भूमिका बजावतात. एका विचारवंताची निवड करून त्यांच्या जीवनक्रमाचा सखोल अभ्यास करण्यात आला आहे.

त्या विचारवंताची निवड, विचारवंताचे जीवनचरित्र, तत्त्वज्ञान, शैक्षणिक कार्यातील योगदान, 21 व्या शतकावर पडलेला प्रभाव, शैक्षणिक प्रभाव, शैक्षणिक परिणाम, वैचारिक कार्य या सर्वांचा समावेश या प्रात्यक्षिक कार्यात करण्यात आला आहे.

ऋणनिर्देश

सावित्रीबाई फुले, पुणे विद्यापिठाअंतर्गत शैक्षणिक वर्षे 2021-22 या वर्षात नवसह्याद्री अध्यापक महाविद्यालय चाकण. बी.एड् प्रथम वर्ष पेपर क्र. 102 'विचारवंतांचा अभ्यास' या प्रात्यक्षिक विषयाची माहिती मिळविण्याची संधी उपलब्ध करून दिली त्याबद्दल मी महाविद्यालयाचे प्राचार्य व इतर प्राध्यापकांचे आभार मानते.

या प्रात्यक्षिक कार्यासाठी नवसह्याद्री अध्यापक महाविद्यालयाचे या विषयाचे अध्यापन करणारे प्रा. कांचगुंडे सर यांनी मला मोलाचे मार्गदर्शन केले त्याबद्दल मी त्यांची शतश: ऋणी आहे.

Page No.
Date

छत्रपती शाहू महाराज

Page No. | Date

शाहू महाराजांचे छायाचित्र

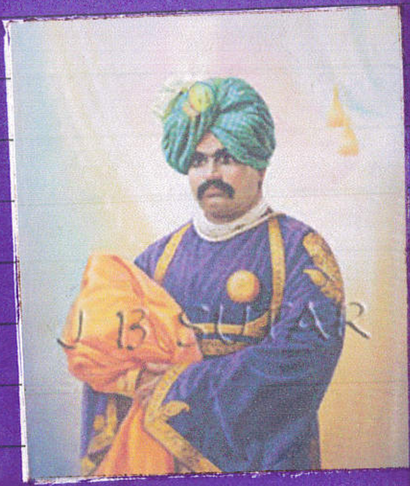

मराठा साम्राज्य कोल्हापूर संस्थान

अधिकार काळ :- इ.स. 1884 - इ.स. 1922

अधिकारारोहण :- एप्रिल 2, इ.स. 1894

राज्यव्याप्ती :- कोल्हापूर जिल्हा

राजधानी :- कोल्हापूर

पूर्णनाव :- छत्रपती शाहू महाराज भोसले

जन्म :- जून 26 इ.स. 1874

मृत्यू :- मे 6 .इ.स 1922

पूर्वाधिकारी :- छत्रपती शिवाजी महाराज (चौथे शिवाजी)

वडिल :- आबासाहेब घाटगे

आई :- राधाबाई

पत्नी :- महाराणी लक्ष्मीबाई भोसले

राजघराणे :- भोसले

राजब्रीदवाक्य :- जय भवानी

प्रात्यक्षिकाची पार्श्वभूमी

आपल्याला ह्या २१ व्या शतकामध्ये विद्यार्थ्यांबरोबरच शिक्षकांना होऊन गेलेल्या समाजसुधारकाविषयी ज्ञान असणे गरजेचे आहे. कित्येक विद्यार्थ्यांना आपल्या देशातील तसेच जगातील देशभक्त माहित नसतात, कारण शिक्षकांना पुरेशी माहिती अवगत नसते. शिक्षकांना सर्व ज्ञान असेल तर तो विद्यार्थ्यांना पूर्ण ज्ञान देऊ शकतो.

या प्रात्यक्षिकामध्ये आपल्याला विचारवंत म्हणून समाजसुधारक यांची माहिती अध्ययन करायची आहे. त्याचा उपयोग आपल्या ज्ञानात भर पाडण्यासाठी होईल. जे काही माहिती नसलेले विचारवंत, समाजसुधारक यांची माहिती मिळेल.

या प्रात्यक्षिकामध्ये मी विचारवंत म्हणून एका समाजसुधारकाची त्यांनी देशासाठी व स्वातंत्र्यासाठी जी कामगिरी केली आहे ती या प्रात्यक्षिकाअंतर्गत नमूद केली आहे.

मी या प्रात्यक्षिकासाठी ज्या समाजसुधारकाची निवड केली आहे. त्यांचे नाव "छत्रपती शाहू महाराज" आहे. त्यांच्या जीवनातील संपूर्ण माहिती प्रात्यक्षिकामध्ये नमूद केली आहे. ते पुढील प्रमाणे :-

शैक्षणिक विचारवंत निवड

मी रश्मी श्रावण चेडले नवसह्याद्री चॅरिटेबल ट्रस्टचे अध्यापक महाविद्यालयाची बी. एड प्रथम वर्षाची छात्राध्यापिका आहे. प्रात्याक्षिक क्र. 202 'विचारवंतांच्या अभ्यास' या प्रात्याक्षिका अंतर्गत मी 'छत्रपती शाहू महाराज' यांची निवड केली आहे.

छत्रपती शाहू महाराज यांनी भारत देश स्वातंत्र्य होण्यासाठी त्यांनी खूप मोठी कामगिरी केली. देशाच्या स्वातंत्र्यासाठी त्यांनी आपले प्राणार्पन केले तसेच त्यांचे सामाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षणिक व राजकीय कार्य मोठ्या प्रमाणावर केले आहे.

म्हणून मी या विचारवंताची निवड केली.

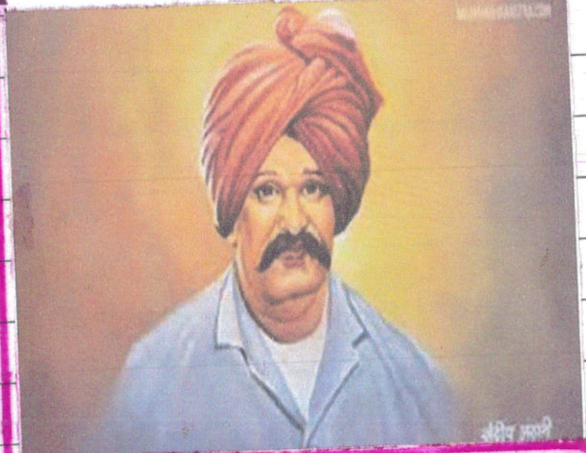

छत्रपती शाहू महाराज

विचारवंताचे जीवन चरित्र

शाहू महाराजांचा जन्म 26 जून इ. स. 1874 रोजी कागल येथील घाटगे घराण्यात झाला. त्यांचे मूळ नाव यशवंत, त्यांच्या वडिलांचे नाव जयसिंगराव (आप्पासाहेब) तर आईचे नाव राधाबाई होते. कोल्हापूर संस्थानाचे राजे चौथे शिवाजी महाराज यांच्या मृत्यूनंतर त्यांच्या पत्नी आनंदीबाई यांनी 17 मार्च 1884 रोजी यशवंतरावांना दत्तक घेतले, व 'शाहू' हे नाव ठेवले.

सन 1889 ते 1893 या चार वर्षांच्या कालखंडात धारवाड येथे शाहू महाराजांचा शैक्षणिक आणि शारीरिक विकास झाला. शिक्षण चालू असतानाच 1 एप्रिल 1891 रोजी बडोद्याच्या गुणाजीराव खानविलकर यांच्या लक्ष्मीबाई या मुलीशी शाहू विवाहबद्ध झाले. या वेळी त्यांचे वय 17 वर्षांचे होते आणि लक्ष्मीबाई वय 12 वर्षांहून कमी होते. 2 एप्रिल 1894 रोजी त्यांचा राज्यरोहन समारंभ झाला. राज्यभिषेक झाल्यानंतर इ.स 1922 सालापर्यंत म्हणजे 28 वर्षे ते कोल्हापूर संस्थानाचे राजे होते. मुंबई येथे 6 मे 1922 रोजी त्यांचे निधन झाले.

कार्य

शाहू महाराजांनी बहुजन समाजात शिक्षणप्रसार करण्यावर विशेष भर दिला. अस्पृश्यता नष्ट करण्याच्या दृष्टीने इ.स. 1919 साली सुवर्ण अस्पृश्यांच्या वेगळ्या शाळा भरवण्याची पद्धत बंद केली. जातीभेद दूर करण्यासाठी त्यांनी आपल्या राज्यात आंतरजातीय विवाहाला मान्यता देणारा कायदा केला. इ. स. 1917 साली त्यांनी पुनर्विवाहाचा कायदा करून विधवाविवाहाला मान्यता मिळवून दिली. इ. स 1916 साली निपाणी येथे 'डेक्कन रयत असोसिएशन' ही संस्था स्थापली.

'शाहू छत्रपती स्पिनिंग ॲण्ड वीव्हिंग मिल' शाहूपुरी व्यापारपेठ शेतकऱ्यांची सहकारी संस्था, शेतकी तंत्रज्ञानाच्या संशोधनासाठी 'किंग एडवर्ड ॲग्रिकल्चरलइन्स्टिट्यूट इत्यादी संस्था कोल्हापुरात स्थापण्यात त्यांचा प्रमुख वाटा होता.

त्यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना त्यांच्या शिक्षणासाठी, तसेच मूकनायक वृत्तपत्रासाठी सहकार्य केले होते. शाहू महाराजांना 'राजर्षी' ही उपाधी कानपूरच्या कुर्मी क्षत्रिय समाजाने दिली. स्वातंत्र्यापूर्वी कैक आधी समता, बंधुता, धर्मनिरपेक्षता सर्व घटकांना विकासाची समान संधी ही तत्वे शाहू महाराजांनी करवीर संस्थानात अमलात आणली.

महाराजांनी सुमारे २८ वर्ष राज्यकारभार केला. तसेच 500 ते 1000 लोकवस्तीच्या गावांमध्ये शाळा काढल्या. जे पालक आपल्या मुलांना शाळेत पाठवणार नाहीत त्या पालकांना प्रतिमहिना 1 रु. दंड आकरण्याची कायदेशीर तरतूद केली.

अस्पृश्यांना शिवण यंत्रे देऊन स्वतंत्र व्यवसाय करण्यास प्रोत्साहन दिले. छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या विचारांचा व कार्याचा वारसा समर्थपणे चालवणारा राजा म्हणून आपली ओळख निर्माण केली.

हा व्यापक दृष्टीकोन डोळ्यासमोर ठेवून 6 जुलै 1902 रोजी संस्थानात मागास जातींना 50 टक्के जागा राखीव राहतील अशी घोषणा केली. 1917 साली त्यांनी पुनर्विवाहाचा कायदा करुन विधवाविवाहाला कायदेशीर मान्यता मिळवून दिली.

इ. स 1916 साली निपाणी येथे 'डेक्कन रयत असोसिएशन' ही संस्था स्थापली. शाहू महाराज व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे संबंध चांगले होते. डॉ. बाबासाहेबांनी 'मूकनायक' हे पाक्षिक 31 जानेवारी 1920 ला प्रथम प्रकाशित केले. परंतु आर्थिक अडचणीमूळे पूढे ते बंद पडले. परंतु हे राजर्षी शाहू महाराजांच्या लक्षात आल्यावर त्यांनी तत्काळ आर्थिक मदत केली.

शैक्षणिक कार्य

राजर्षी छत्रपती शाहूमहारांचे शैक्षणिक कार्य :-

राजर्षी शाहू महाराजांनी जे शैक्षणिक क्षेत्रात कार्य केले त्या हिताच्या दृष्टीने अलौकिक कार्य केले आहे.

त्यामध्ये प्रामुख्याने :-

1) विद्यार्थ्यांना मोफत आणि सक्तीचे शिक्षण उपलब्ध करुन दिले

2) शिष्यवृत्तीची सवलत देण्यावर भर देण्यात आला.

3) विद्यार्थ्यांसाठी वसतिगृहाची व्यवस्था करण्यात यावी.

4) विद्यार्थ्यांना विविध सोयी सवलती देणे.

त्यांच्या शिक्षणातून तसेच अभ्यासक्रमातून म. फुले, राजर्षी शाहू महाराज व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे विचार प्रचारित व प्रसारित होत असतात.

Page No.
Date

शाहू महाराजांनी खालील शाळा सुरू केल्या :-

* प्राथमिक शाळा
* माध्यमिक शाळा
* पुरोहित शाळा
* युवराज / सरदार शाळा
* पाटील शाळा
* उद्योग शाळा
* संस्कृत शाळा
* सत्यशोधक शाळा
* सैनिक शाळा
* बालवीर शाळा
* डोंबारी मुलांची शाळा
* कला शाळा

शैक्षणिक वसतिगृहे

शाहू महाराजांनी सुरु केलेली शैक्षणिक वसतिगृहे खालील प्रमाणे आहेत:-

* व्हिक्टोरिया मराठा बोर्डिंग हाऊस (1901)
* दिगंबर जैन बोर्डिंग (1901)
* वीरशैव लिंगायत विद्यार्थी वसतिगृह (1906)
* मुस्लिम बोर्डिंग (1906)
* मिस क्लार्क होस्टेल (1908)
* दैवज्ञ शिक्षण समाज बोर्डिंग (1908)
* श्री नामदेव बोर्डिंग (1908)
* पांचाळ ब्राम्हण वसतिगृह (1912)
* श्रीमती सरस्वतीबाई गौड सारस्वत ब्राम्हण विद्यार्थी वसतिगृह (1915)
* इंडियन ख्रिश्चन होस्टेल (1915)

Page No.
Date

* कायस्थ प्रभू विद्यार्थी वसतिगृह (1915)
* आर्यसमाज गुरुकुल (1918)
* वैश्य बोर्डिंग (1918)
* ढोर चांभार बोर्डिंग (1919)
* शिवाजी वैदिक विद्यालय वसतिगृह (1920)
* श्री प्रिन्स शिवाजी मराठा बोर्डिंग हाऊस (1920)
* इंडियन ख्रिश्चन होस्टेल (1921)
* नाभिक विद्यार्थी वसतिगृह (1921)
* सोमवंशीय आर्यक्षत्रिय बोर्डिंग (1920)
* श्री देवांग बोर्डिंग (1920)
* उदाजी मराठा वसतिगृह, नाशिक (1920)
* चौथे शिवाजी महाराज मराठा वसतिगृह अहमदनगर (1920)
* वंजारी समाज वसतिगृह, नाशिक (1920)
* श्री शाहू छत्रपती बोर्डिंग, नाशिक (1919)
* चोखामेळा वसतिगृह, नागपूर (1920)
* छत्रपती ताराबाई मराठा बोर्डिंग पुणे (1920)

जातिभेदाविरुद्ध लढा

राजर्षी शाहू महाराजांचे मूळनाव यशवंत होते. त्यांचा जन्म कोल्हापूर येथील घाटगे घराण्यात झाला. महाराजांनी सुमारे 28 वर्ष राज्यकारभार केला. त्यांनी आपल्या राज्यात प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे व मोफत केले. स्त्री शिक्षणाचा प्रसार व्हावा म्हणून त्यांनी राजाज्ञा काढली. अस्पृश्यता नष्ट करण्याच्या दृष्टीने त्यांनी सुवर्ण व अस्पृश्यांना वेगळ्या शाळा भरवण्याची दुष्ट पद्धत 1919 मध्ये बंद केली.

गावच्या पाटलाने कारभार चांगला चालवावा यासाठी शिक्षण देणाया पाटील शाळा, प्रत्यक्ष व्यवसायिक शिक्षण देणाऱ्या, तंत्रे व कौशल्ये शिकवणाऱ्या शाळा बहुजन विद्यार्थ्यांसाठी वैदिक पाठशाळा, संस्कृत भाषेच्या विकासासाठी संस्कृत शाळा असेही उपक्रम त्यांनी राबवले.

स्वातंत्र्यातील योगदान

महाराजांनी कोल्हापूर, बेळगाव या भागातील स्वातंत्र्यवीरांना वेळोवेळी आर्थिक व इतर मदत केली. शाहू महाराज व भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे संबंध सर्वश्रुत आहे. डॉ. बाबासाहेबांनी 'मूकनायक' हे पाक्षिक ३१ जानेवारी १९२० ला प्रथम प्रकाशित केले परंतु आर्थिक अडचणीमुळे पुढे ते बंद पडले परंतु राजर्षी शाहू महाराजांच्या लक्षात आल्यावर त्यांनी तात्काळ २५०० रुपयांची भरघोस मदत केली.

शाहूंवरील प्रकाशित साहित्य

- छत्रपती शाहू महाराज व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर : समग्र पत्रव्यवहार (संपादन : डॉ. संभाजी बिरांजे प्रकाशन ; विनिमय पब्लिकेशन विक्रोळी प. मुंबई)
- राजर्षी शाहू छत्रपती : अ सोशली रिव्होल्युशनरी किंग (संपादन : डॉ. जयसिंग पवार आणि डॉ. अरुण साधू)
- बी. ए. लठ्ठे यांनी 1926 मध्ये शाहूंचे इंग्रजीतील पहिले चरित्र लिहिले. त्याचे मराठी भाषांतरही प्रकाशित करण्यात आले.
- राजर्षी शाहू छत्रपती : जीवन व शिक्षणकार्य (लेखक प्राचार्य रा. कृ. भगत)
- कोल्हापूरचे शाहू छत्रपति : चरित्र व कार्य (लेखक : एकनाथ केशव घोरपडे)
- राजर्षी शाहू कार्य व काळ (लेखक - रा.ना. चव्हाण)
- 'प्रत्यंचा ; जो लडे दीन के हेत' (शाहू महाराजांवरील हिंदी कादंबरी, लेखक - संजीव)

चित्रपट दूरचित्रवाणी मालिका

* लोकराजा राजर्षी शाहू- दूरचित्रवाणी मालिका

* राजर्षी शाहू महाराज व महाराणी ताराबाई /ताराराणी यांच्या जीवनावर एक चित्रपट आहे (निर्माते नितीन देसाई)

Page No. | Date

पुरस्कार

शाहू महाराजांच्या नावाने अनेक पुरस्कार जाहिर होतात. अशा काही पुरस्कारांची नावे आणि ते मिळालेल्या व्यक्तींची नावे.

* राजर्षी शाहू छत्रपती मेमोरिअल ट्रस्टच्या वतीने देण्यात येणारा शाहू पुरस्कार ज्येष्ठ समीक्षक आणि सामाजिक कार्यकर्त्या प्रा. पुष्पा भावे यांना (26 जून 2018)

* कोल्हापूर जिल्हा परिषदेच्या वतीने राजर्षी छत्रपती शाहू जयंतीनिमित्त 6 जिल्हा परिषद सदस्य, 3 पंचायत समिती सदस्य व 15 कर्मचाऱ्यांना राजर्षी शाहू पुरस्कार मिळाला (26 जून 2018)

* राजर्षी शाहू छत्रपती मेमोरिअल ट्रस्टच्या वतीने देण्यात येणारा शाहू पुरस्कार डॉ. रघुनाथ माशेलकर यांना (26 जून 2017)

सन्मान

* शाहू महाराजांचा जन्म दिवस 26 जून महाराष्ट्रात 'सामाजिक न्याय दिवस' म्हणून पाळला जातो.

* कोल्हापूरच्या राजर्षी शाहू छत्रपती मेमोरियल ट्रस्टतर्फे 'राजर्षी पुरस्कार' रोख एक लाख रुपये आणि सन्मानचिन्ह या स्वरुपात दिला जातो.

* छत्रपती शाहू महाराज टर्मिनस

* शाहू छत्रपती स्पिनिंग ॲण्ड वीव्हिंग मिल

* शाहू, फुले आंबेडकर पुरस्कार

विचारवंतांचे तत्त्वज्ञान

* छत्रपती शाहू महाराज हे बहुजन समाजाचे महानायक, शेतकऱ्यांचा उद्धारकर्ता, दूरदृष्टीचा विशाल मनाचा राजा व लोकनेते होते.
* समाजातील बहुजन, मागासलेल्या, तळागाळातील वर्गाला समाजाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्याकरिता जे अनेक कार्य केले, त्यात गुन्हेगारी जमातीवरील गुन्हेगारांच्या शिक्काबंद मुलांच्या सक्तीच्या शिक्षणासाठी पालकांना दंड, सहकारीत्वाची भावना वाढविणे.
* विधवा पुनर्विवाह कायदा आणणे.
* जनहितार्थ कायद्याची मांडणी करणे.
* आंतरजातीय विवाहाला प्रोत्साहन देणे.
* शेतीसाठीची पाणीव्यवस्था - पाटबंधारे, कोल्हापुरी बंधारे आणि मालासाठी बाजारपेठा व कारखाने यांची उभारणी हे उद्दिष्ट घेवून शाहू महाराजांनी 'नव्या सामाजिक क्रांती'चा पुरस्कार केला.
* शिक्षणाची संकल्पना, जातवार, नेतृत्व, स्वावलंबन शिस्त, सहकार्य, नियमितता, सहिष्णुता, देशप्रेम इत्यादी गुणवाढीसाठी प्रयत्न केले.
* लोकशाही, नवनिर्मितीक्षम आणि सामाजिक सुधारणेचा पाया रचणारे राजर्षी शाहू महाराजांचे शिक्षणविषयक धोरण आजही देशाला प्रेरणादायी ठरत आहे.

Page No.
Date

21 व्या शतकात शाहू महाराजांच्या शिक्षणावर पडलेला प्रभाव

आपल्या शिक्षणातून तसेच अभ्यासक्रमातून राजर्षी शाहू महाराज यांचे विचार प्रचारित व प्रसारित होत असतात. या थोर महापुरुषांचे सामाजिक, राजकीय आणि सांस्कृतिक स्वरूपातील विचार आपल्याला प्रेरित व प्रोत्साहित करीत असतात. त्यांचे विचार 21 व्या शतकात आपल्या विद्यार्थी वर्गाला नव्याने देणे आवश्यक आहे.

शिक्षण हा जीवनाचा आधार आहे. शिक्षणापासून आपण आपणास वेगळे करू शकत नाही. प्रत्येक व्यक्ती हा शिक्षण देणारा एक महत्वपूर्ण ग्रंथ आहे. केवळ त्याच्याकडून आपण काय घ्यावे हे आपणास कळायला पाहिजे. शिक्षण ही जीवन जगण्याची गुरुकिल्ली आहे. जीवन म्हणजे काय ? जीवन का जगावे, जीवन कसे जगावे, जीवनाची सार्थकता कशामध्ये आहे.

जीवन पूर्ण कसे करावे. आपण जीवनातून काय घ्यावे व इतरांना काय द्यावे. या सर्व प्रश्नांची उत्तरे म्हणजे शिक्षण होय. म्हणूनच

'शिक्षणानेच सर्व काही होत आहे, त्याकरिता आधी शिक्षण घेतलेच पाहिजे.'

जीवन शिक्षण ही काळाची गरज बनली आहे. आणि आपल्या सर्व थोर शिक्षणतज्ञांनी, विचारवंतानी, समाजसुधारकांनी जीवन शिक्षणाची धुरा सांभाळली आहे आणि सर्वांना जगण्याची एक दशा आणि दिशा देण्याची महत्त्वपुर्ण कामगिरी बजावली आहे.

21 व्या शतकामध्ये शिक्षण घेणारा समुदाय मोठ्या प्रमाणात वाढला आहे. पण त्यातून जीवनविषयक शिक्षण मिळत आहे काय? हा प्रश्न अनुत्तरीतच आहे. तेव्हा आपल्या शिक्षणतज्ञांचे आजच्या शिक्षणातून व अभ्यासक्रमातून प्रकट होणारे विचार निश्चितच येणाऱ्या भविष्यकालीन समस्यांचे निराकरण व उत्तम जीवन जगण्यासाठी दिशादर्शक ठरतील. यामध्ये प्रामुख्याने राजर्षी शाहू महाराज यांचे विचार मार्गदर्शनपर आहेत. शिक्षण अभ्यासक्रमामध्ये जे विचार आहेत, ते याच थोर समाजसुधारकांचे आहेत.

शैक्षणिक परिणाम

शिक्षण क्षेत्राची प्रगती साधण्यासाठी व विद्यार्थ्यांतील सुप्तगुणांना वाव देण्यासाठी व्यायाम, खेळ, व्यवसाय, चित्रकला व संगीत या विषयांचे शिक्षण देणे गरजेचे असले पाहिजे.

पाठ्यपुस्तकाच्या अभ्यासक्रमात या विषयींचे मुद्दे असले पाहिजे, जेणेकरून विद्यार्थ्यांना आपला सर्वांगीण विकास करता येईल. उच्च शिक्षणामध्ये उद्योग, व्यापार, तांत्रिक कला, उच्च साहित्य विविध प्रकारची शास्त्रे अशा वेगवेगळ्या गोष्टींचा समावेश अभ्यासक्रमात असला पाहिजे, असे राजर्षी शाहू महाराजांचे विचार होते.

त्यांच्या याच विचारांचा परिणाम भारतीय संस्कृतीवर झालेला दिसून येतो.

* राजर्षी शाहू महाराजांनी बहुजन समाजात शिक्षणप्रसार करण्यावर विशेष भर दिला.

* अस्पृश्य विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाची सोय व्हावी म्हणून त्यांनी मिस क्लार्क बोर्डिंग हे वसतिगृह उभारले.

* बहुजन समाजातील गरजू व होतकरू विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्त्या देऊन शिक्षण घेण्यास महाराजांनी प्रोत्साहन दिले.

Page No.
Date

* प्रत्यक्ष व्यवसायिक शिक्षण देणाऱ्या, तंत्रे व कौशल्ये शिकवणाऱ्या शाळा, बहुजन विद्यार्थ्यांसाठी वैदिक पाठशाळा, संस्कृत भाषेच्या विकासासाठी संस्कृत शाळा असेही उपक्रम त्यांनी राबविले

* 1917 साली त्यांनी पुनर्विवाहाचा कायदा करून विधवाविवाहाला कायदेशीर मान्यता मिळवून दिली.

* बहुजन समाजाला राजकीय हक्क मिळवून देण्यासाठी त्यांनी 1916 मध्ये निपाणी येथे 'डेक्कन रयत असोसिएशन' या संस्थेची स्थापना केली.

* नगदी पिके व तंत्रज्ञानाचा वापर वाढण्यासाठी त्यांनी 'किंग एडवर्ड अग्रिकल्चरल इन्स्टिट्यूट स्थापना केली.

* शिक्षकांसाठी प्रशिक्षण देण्याची योजना व गुणवत्तेनुसार पदोन्नती देण्याची योजना सुरू केली.

* 1916 साली संस्थानात प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे आणि मोफत केले.

* 1919 - स्त्रियांवर होणाऱ्या अन्यायाविरुद्ध कठोर कायदा केला.

राजर्षी शाहू महाराजांच्या शैक्षणिक कार्यामुळे शिक्षणाच्या माध्यमातून समता, सहिष्णुता व सहकार्याची भावना विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण होण्यास मदत झाली.

Page No.
Date

शैक्षणिक उपयोजन

* सामाजिक, आर्थिक, कला, क्रिडा या सर्वच क्षेत्रांत राजर्षींचे अमूल्य योगदान राहिले आहे.

* २१ सप्टेंबर १९१७ रोजी सक्तीच्या शिक्षणाच्या कायद्याचा जाहिरनामा काढून प्रसिद्ध केला.

* शाहू महाराजांनी प्राथमिक शिक्षणावरील खर्चासाठी विशेष तरतूद केली.

* मुलींच्या शिक्षणासाठी शाहू महाराज विशेष आग्रही होते.

* राजर्षींचा कारभार हा वंचित प्रजाकेंद्री होता.

* सामाजिक, शैक्षणिक आणि सांस्कृतिक क्रांतीचे अग्रदूत म्हणून मान्यता पावलेले राजे आहेत.

* लोकशिक्षण हाच लोकशाहीचा पाया असून जोपर्यंत सर्व समाजशिक्षणाने समृद्ध होत नाही, तो पर्यंत लोकशाहीची कल्पना अशक्य आहे, असे राजर्षींचे मत होते.

सर्वकष प्रभाव आणि अहवाल लेखन

शाहू महाराजांच्या उपक्रमामुळे महाराष्ट्रातील अनेक पिढ्या शिकून तयार झाल्या. मागासलेल्या जातीत शिक्षणाबद्दल फारशी आस्था नसल्याने व त्याचे कारण शिक्षण घेऊनही सरकारी नोकरी लाभण्याची शक्यता नसल्याने शाहूंनी 26 जुलै 1902 रोजी कोल्हापूर संस्थानातील 50% शासकीय नोकऱ्या मागासलेल्या वर्गासाठी राखीव ठेवल्याचा जाहिरनामा काढला.

शाहू महाराजांनी केलेल्या कायद्यांमुळे सर्वच स्तरावरील जनतेला त्याचा फायदा झाला. या त्यांचे कार्य फार महान आहे. शाहू महाराजांनी दलितांना योग्य स्थान मिळवून दिले. त्यांना मान सन्मान मिळवून दिला. आणि हे सगळं अशा काळात त्यांनी घडवून आणलं जेव्हा जातीयभेदाची मूळं फार मोठ्या प्रमाणात तत्कालीन समाजात खोलवर रुजली होती.

अभिप्राय

सावित्रिबाई फुले पुणे विद्यापिठांतर्गत प्रथम वर्ष शिक्षणशास्त्र पदवी (B.Ed) अभ्यासक्रमांतर्गत असणाऱ्या समकालीन भारतीय शिक्षण लिंग आणि समाज या विषयाअंतर्गत शैक्षणिक विचारवंतांच्या अभ्यास करण्याचे प्रात्याक्षिक तयार करण्यात आले सदर प्रात्याक्षिक करताना शाहू महाराजंचे जीवन-चरित्र अगदी जवळून पाहण्यास मिळाले सदर प्रात्याक्षिक कार्य करतांना प्रा. काम्पुगुंडे सर, प्रा. साठे सर, प्रा. पांडे मॅडम तसेच प्रा. महाळे सर व चंदशिवे सर यांचे मोलाचे मार्गदर्शन मिळाले. त्याबद्दल त्यांचे आभार.

धन्यवाद....!

Nav Sahyadri Charitabal Trust's

College of Education (B.Ed) Chakan

2021-22

SubjectName :-Reading and Reflecting on Texts.

Course Code :- 208

EVALUATION SCHEME

Sr.No	Practical Name	MAXIMUM MARKS	MARKS OBTAINED
1.	Report of the orientation session as well as the activities session	50	40
2.	Reading, reflecting and resproducing in writing any one text	50	40
	TOTAL MARKS	100	80
	CONSOLIDATED MARKS OUT OF	50	40

Date-

Signature of Professor In-charge

Nav Sahyadri Charitable Trust's

College of Education(B.Ed),Chakan

Tal- Khed, Dist- Pune410501

S.Y.B.Ed. 2020-2021

BED- 208 : Reading and Reflecting on Texts

Practical No. 1 : Report of the Orientation session as well as the actilvities session

Name of the Students: Mr/Mrs. Namrata thakur Roll No. 91

EVALUATION SCHEME

Rating Scale 1) Unsatisfactory 2) Average 3) satisfactory 4) Good 5) Excellent

No.		Criteria	1	2	3	4	5
1	Orintation	Introduction to orientation session				✓	
2		Description of the orientation				✓	
3		Benefits of Orientation Session					✓
4		Reflection on orientation					✓
5	Activity	Selection of the text				✓	
6		discussion based on the text				✓	
7		Reading and Reflection on the text				✓	
8		Mode used for reflecting on the text			✓		
9		Educational Implications			✓		
10		Overall Impression				✓	
		Total Marks -50	40				

Signature of Professor In-charge

Nav Sahyadri Charitabal Trust's

College Of Education (B.Ed) Chakan

B.Ed. 208: Reading and Reflecting On Text.

Name of the Student: Mr./Mrs.--- Roll No: ---------

PracticalNo.2 :Reading, reflecting and resproducing in writing any one text.

EVALUATION SCHEME

Rating Scale 1) Unsatisfactory 2) Average 3) Satisfactory 4) Good 5) Excellent

No	Criteria	1	2	3	4	5
1	Introduction and background of the activity				✓	
2	Objectives					✓
3	Need and importance of Reading and Reflecting on text				✓	
4	Selection of the text			✓		
5	Process followed for Reading and Reflecting on text				✓	
6	Reflection on the text					✓
7	Mode used for the Reflecting on the text				✓	
8	Completeness of the Reflection			✓		
9	Education Implications				✓	
10	Overall Impression.				✓	
	Total Marks -50	40				

Date.................................

Signature of Professor In-charge

Nav Sahyadri Charitable Trust's

College Of Education.(B.Ed) Chakan.

B.Ed 2nd Year 2021-2022.

208 Reading & Reflection on texts .

Orientation Schedule.

Date	Subject.	Guide Professor.
10/01/2022.	Concept Of Reading & Reflection On Texts.	Prof.Dr.Vijay Dhamne Sir.
11/01/2022.	Selection Of Texts. 1) Wings Of Fire. 2) You Can Win.	Prof.Mr.Kachgunde. S.H
12/01/2022	Other Reading Sources. 1)News.2)Periodicals, 3)Journals..	Prof.Mr.Chandanshive S.B.

Savitribai Phule Pune University

&

Nav Sahyadri Charitabal Trust's

College of Education, Chakan,Pune

B.Ed Two Year Programme-Second Year

Choice Based Credit System-Annual Pattern

Academic Year 2021-22

One Day Online Seminar On

Enhancing Professional Capacities

(B.Ed Second Year 208 Reading and Reflecting On Texts)

Programme Schedule

Date: Thursday 10 February 2022

Sr.No	Details	Time	Resource Persons
1	Anchoring	3.20 pm	Prof.Sathe H.D
2	Welcome & Introduction of Workshop	3.25 pm	Principal Prof. Dudhawade D.R
	Guidance by Resource Persons		
3	**B.Ed 208 Reading and Reflecting on Texts**	**3.30 pm to 4.30 pm**	**Hon.Dr.Vijay Dhamne,** **Associate Prof. Tilak College of Education,Pune.**
4	Question Answer Session	4.30 pm to 4.40 pm	Students-Experts Interaction
5	Vote of Thanks	4.40 pm to 4.45 pm	Prof. Chandanshive S.B

Page No.
Date

Nav sahydri Charitable Trust's

College of education. (B.Ed) chakan
B.Ed 2nd year 2021-2022

208 Reading & Reflecting on texts

Orientation Schedule

Date	Subject	Guide professor
10/01/2022	Concept of Reading & Reflection on Texts	Prof. Dr. Vijay Dhamore Sir.
11/01/2022	Selection of Texts 1) Wings of Fire 2) You can win	Prof Kachgunde Sir. prof. Sathe Sir
12/01/2022	Other Reading Sources 1) News 2) periodicals 3) Journals	Prof. Chandshive Sir prof. Rucha Mam

INDEX

Page No.
Date

PRACTICAL- A
ORINTATION SESSION

Introduction to Orientation Session
Description of the Orientation
Benefits of Orientation Session
Reflection of Orientation Session

ACTIVITY SESSION

1) SELEction of the text
2) Disussion Based on the text
3) Reading & Reflecting of the text
4) Mode used for Reflelting on the text
5) Educational Implication
6) Overall Impression

Page No.
Date

INDEX

1) Introduction
2) Objective
3) Need and Importance of reading & Reflecting Text.
4) Selection of text
5) Process followed for reading & reflecting on text
6) Reflection of the text
7) Mode Used for the reflecting on the text
8) Compteness of Reflection
9) Educational Implication
10) Overall Impression

Introduction

Reading is a Complex developmental Challenge that we know to be intertwind with many other developmental accomplishment: attention memory, language, and motivation. Reading is the most important skill in English language from other language, if students are good in reading they will be good in other language skill (writting, speaking and listening). For this reason teachers of English language should focus on this skill. Reading is a process. It is a dynamic process in which the reader interacts with text to constant meaning. Inherent in constructing meaning is the reader's ability to active prior knowledge, use reading stategies, and adapt to the reading sitelation.

"The Course "Reading and Reflection of text will serve as a foundation to enable B.Ed students to read and respond to a variety of text in different way and also learn to think together depending on the text and the purpose of Reading. It will enable student teacher is enhance their capacities as a reader

and write by becoming participants in this process of Reading.

This Course is to enhance with the Reading interactively Individualy and in Small group. It also enable the Students According to John locke " Reading furnches the mind only with materials of knowledge it is thinking that makes what we read ours" Reading is very effective for our thinking.

Page No. | Date

Description of the Orientation

Orientation was well planned and systmatically implemented, the Resource person was export and the speech given was about Reading and Reflecting text and how to do the Reflect group activity

The session was Conducted by prof. Kachgunde sir and all professor He gave us an overview of Reading we were also told about the different type of text also the important and ways of details. It was an Indepth sessions where we as a Student teacher were enables to get exporse to wide variety of text and text writer. We were then Introduced to difference type of generes in basis such as novel, drama Short story, biography autobiography and news report.

Page No. | Date

Detailed Description of Orientation - I.

Orientation 1 - was regarding Concept of Reading on Reflection on text. Monday 10, January, 2022, the orientation program was Conducted online, as due to pandemic situation by Navsahyadri charitable trust, college education trust, pune.

It was one day orientation program. As it was on online session the programme was conducted platform zoom. The link for the same was shared by prof Kachgunde sir tho sessison. The resourse person for the program prof. vijay dhamne. He explained the detailed about the ConCept of Reding on Reflection on text. He said also types of Reading. How to read what is Benefits of reading what is need & importance of reading. which type of reading material & How reflection on the text for Book. Before end of the session queries of student. As always session was ended with a 'Thanku you note by prof. Chandnshive sir.

Page No.
Date

Description of the Orientation

Tuesday 11 January 2022 the Orientation program was Conducted online due to pandemic Situation by Navshyadri Charitabeule trust education, pune.

It was one day orientation program. As it was an online session the programme was conducted Zoom platform. The link for the same was shared by prof. kachgunde sir the session. The resourse person for the program prof kachgunde sir He explain the detailed about the Selection of Text. prof. kachgunde sir take "Wings of fire" book. This book is the autobiography of Dr. A.P.J Abdul kalam. There is so much knowledge and good things that everybody can extract from this book. Reading this book is very heartwarming & beautiful experience. Sir said In this book A very detailed description of how great things can be achieved through simple thoughts. The missile man of India inspire the World.

Page No.
Date

Same day Tuesday 11 January 2022.
Prof. Sathe sir took second session on that day. They explaind and detailed about how selection on Text and How define & undestood. They had selected 'You can win' book & they explained all the detailed It a Novel. They said It's a very nice Novel. Most Important thing is it has very easy language to grasp those message wrote in this book. Each page it motives you to do some positive things, in each paragraph there are some messages with leads you to be a good person and also leads you towards positive attitude. You can win defines Success in it's true spirit. With simple but real life stories, the book lead us to our dreams destination in real sense. The session is ended with a Note of 'Thank you'.

Page No.
Date

Detailed Description of Orientation

Wednesday 12' January 2022 the orientation program was Conducted online due to pandemic situation by Navshydri Charitable trust college education, pune.

It was one day orientation program. As it was an online session the programme was conducted Zoom platform. The link for the same was shared by prof. Kachgunde sir. That day two professors took session about 'other reading resources' like News, Jounerls, periodicals etc. prof. Chandanshive sir explained all the detail about News. How to ~~write~~ read news. What is actually news they News is newly received or noteworthy information, especially about recent events usually

Page No.
Date

brodcast or published report not previously known to sombone. prof. chandnshrive read two, three news and explain the selection of text. It is very easy & understanding things they said. On that day prof. Rucha mam also took a online session on 'other reding resourse' like Journals. They said journal is a scholarly publication containing articles written by researchers, professors and other experts. journals focus on a specific dispine. journals is also collection of articles that is published regularly throughout the year. also they explained How to find text & how reflection on text. It is very usefull session. All professors explained very well. It is very usefull information for our carrier in future.

Types of Reading

1) Novel -

A Novel is a relatively longbook or work at narrative Fiction, normally written in prose form and which is typically published as a book of is a fictional narrative which Describe Intimate human experiences.

2) Drama -

Drama is a strong told in a dialogue by performance in front of audiance of another word for play whom we think of drama. we priosh might think of stage play performed In theater However drama is more than a theatre Drama has all the exposition, a Rising and falling action, climax, resolution theme and characters.

3) Short Story -

Short Story is a piece of prose fiction that typically can be read in one sitting and Focuses on a self contained incident or series of linked incidents with the intent of evoking a single effect or mood

Page No. | Date

4) Biography -
A Biography or simply bio is detailed description of persons' life. It involves more than just the basic Facts like education, work, relationship and death; it portrays a person's experience of these life events. unlike a profile or curriculum vitae..

5) Autobiography -
Autobiography, the biography of oneself narrated by oneself. Autobiographical works can take many forms, from the intimate writings made during like that were not necessarily intended for publication (including letters, diaries, journals, memories, and reminiscences) to formal book-length autobiography.

6) News Report -
News reports are found in newspaper and their purpose is to inform readers of whats is happening in the world around them. News reports have a certain structure that you need to follow. This structure is sometimes called the Inverted pyramid.

Page No.
Date

Benefits of Orientation Session

1) Improve students Reading profession.
2) Beneficial of effective understanding.
3) Useful for students basic skills develop methods.
4) Orientation Session helpful to students for effective Communication
5) ~~Useful~~ for students developments of ~~and~~ Intrest in Reading
6) It im-prove reading capacity and Understanding level.
7) It improves our writting skills.
8) It helps in keeping our brain Active ~~without~~ our brain Active. ~~without~~ losing power.
9) It develops students Critical Skills.
10) It helps to Developing Analytical training skills.

Page No.
Date

SELECTION OF THE TEXT

For The activity session 'Reading and Reflection on the text' we have selected text.

"BELIEVE IN YOURSELF"

Which is written by Joseph Murphy. We understand the importance and benefits of believing in ourself to achieve your dreams. This book illustrate the power of believing in oneself to achieve yours dreams. This book illutrates the power of believing in oneself to achieve yours dreams and with wonderful stories about how inventiours, writers, artiles and entreprenurs have used this power to reach the highest of heights The The book has proved highly motivational and has enabled the reaches to overcome low self esteem and achieve their objectives in life.

It was a group activity which have to read and reflect on the above metioned book. The group comprices of following members.

Thakur Namrata
Bhujbal Mohini

Page No. | Date

DISCUSSION BASED ON THE TEXT

'BELIEVE IN YOURSELF'

-Dr Joseph Murphy

We have discussed on the 'Believe in yourself' text which is written by Joseph Murphy.

We all sat together and Collaborative disussed and had a good co-ordination and co-operation between amongst us. We felt that we had different opinions and thoughts but despite of that we respected each others points and take all of them into consideration.

'Believe in Yourself' by Dr. Joseph Murphy has illustrated various simple techniques that we can implement in our daily routine. It is one of the best self help books we have ever read and he has become one of our favourites author of all time The language used in this book is very easy and its an 80 page book so anyone can read and understand the book very easily.

We discussed on the points which will impact our sub conscious mind and will result to achieve our dreams. This book is full of inspiration and imagination and power that lies within us.

Page No. Date

Throughout the discusion we recommend this book to all out there who are feeling a little bit low in being themselves and believing in themselv. Everything he writes is perfect and must read book. If you dream that you want to become in your life. The author in this book points out various ways by which one can overcome defeat hardship and keep on the righteous track to succeed by using fair means.

There are chapters in the book which are following

Chapter 1: Make your dreams come true.

Chapter 2: Using the subconscious mind on bussiness.

Chapter 3: How to Imagine success.

The book shows how the power of believing in yourself will help you acheive your dreams. It is a self help book about self esteem & confidence.

BELIEVE IN YOURSELF

From the Best Selling Author of
The Power Of Your Subconscious Mind

DR. JOSEPH MURPHY

Page No.	
Date	

Title of Book - Believe in Yourself

Nature of Book - Self-Help / General

Author Name - Dr. Joseph Murphy

Publication - Xlibris Corporation 2010

Edition - Embassy Book

Language - English

price - 125

pages - 80

Binding - Paperback.

Page No.
Date

READING AND REFLECTION ON THE TEXT

Believe in yourself - Dr. Joseph Murphy

Dr. Joseph Murphy was the author of the power of your subconsious mind " In " Believe in yourself "Dr. Murphy shows us how the power of believing in youself will help us to achieve our dreams. He illustrat his points with wonderful stories about how inventers, writes, artists and entrepreneus have used this power to reach the highest of heights.

By the end of the book we have the tools for sucess. There are many persons who quietly use the abstract term success over and over many times a day untill they reach a conviction that success to himself with faith and conviction, his sub conscious mind will accept it as true of himself and he will be under subjective compulsion to succeed.

In this book Dr. Murphy really emphasize that they need to focus the thoughts on the positive and then enlisting the help of the imagination

Dr. Murphy's message in this book helps reinforce how important it is for

an individuals, to use our imagination to see an ideal for ourselves and then to unwaveringly hold onto that vision until it become our reality. It says that according to our faith It is done into you.

With reference to this book, the genre we can label it under it New Age, New thought, metaphysical, Transformational etc.

If we have come to a point on our life where we are interested in a deeper understanding of the nature of reality how our thoughts reading and reflection on the "Believe in yourself" necessitates some exploration of the more ethereal /esoteric mind stuff then this book written by Joseph Murphy would be valuable addition to our reading list

The book is packed with highly motivating quotes, suggestions and tips on how to become more confident, especially turn negative thoughts into positive ones. This book is separated into eight parts, which is a helpful guide towards overcoming low self-esteem and becoming confident.

Reading this made us aware that there are so many contributing

factors as to why people have a low self esteem and I feel like there's a psychology behind why you feel that way.

Sometimes we are self-loath ourselves think we are going to fail, worry what other people think and being hard on oneself but besides these we discovered that there are also many factors that can contribute to being more confident in yourself, such as writing down positive compliments someone has given your or your achievements. Doing things that make us happy whether it's reading or playing sports but it's also about taking time out, eating well, having a healthy life style. turning off social media and having a good sleeping pattern.

Page No. | Date

MODE USED FOR REFLECTING ON THE TEXT

The mode used for reflecting on the text The Novel - 'Believe in yourself' is SUMMARY METHOD

This method provides a summary of the content assesses the content and the value of the work in the books. It is an objective summary at the main idea and arguments that the book's author has presented

Page No.
Date

Selection of Texts

The Teacher I Never Met

The book is the story of school going kid of 11 years who thinks Abdul kalam as his mentor. The Journey of the boy in the book is all about exploring about the missile man. Later the age of 16, he tends to start an adventure travel in to the lifeline of kalam since a kid till in last days.

The book is a fantancy fiction with lots of emotions shown in towards a person whom the boy in the story consider as his mentor. The book gives lots of information about Kalam's literary works.

The Teacher
I Never Met

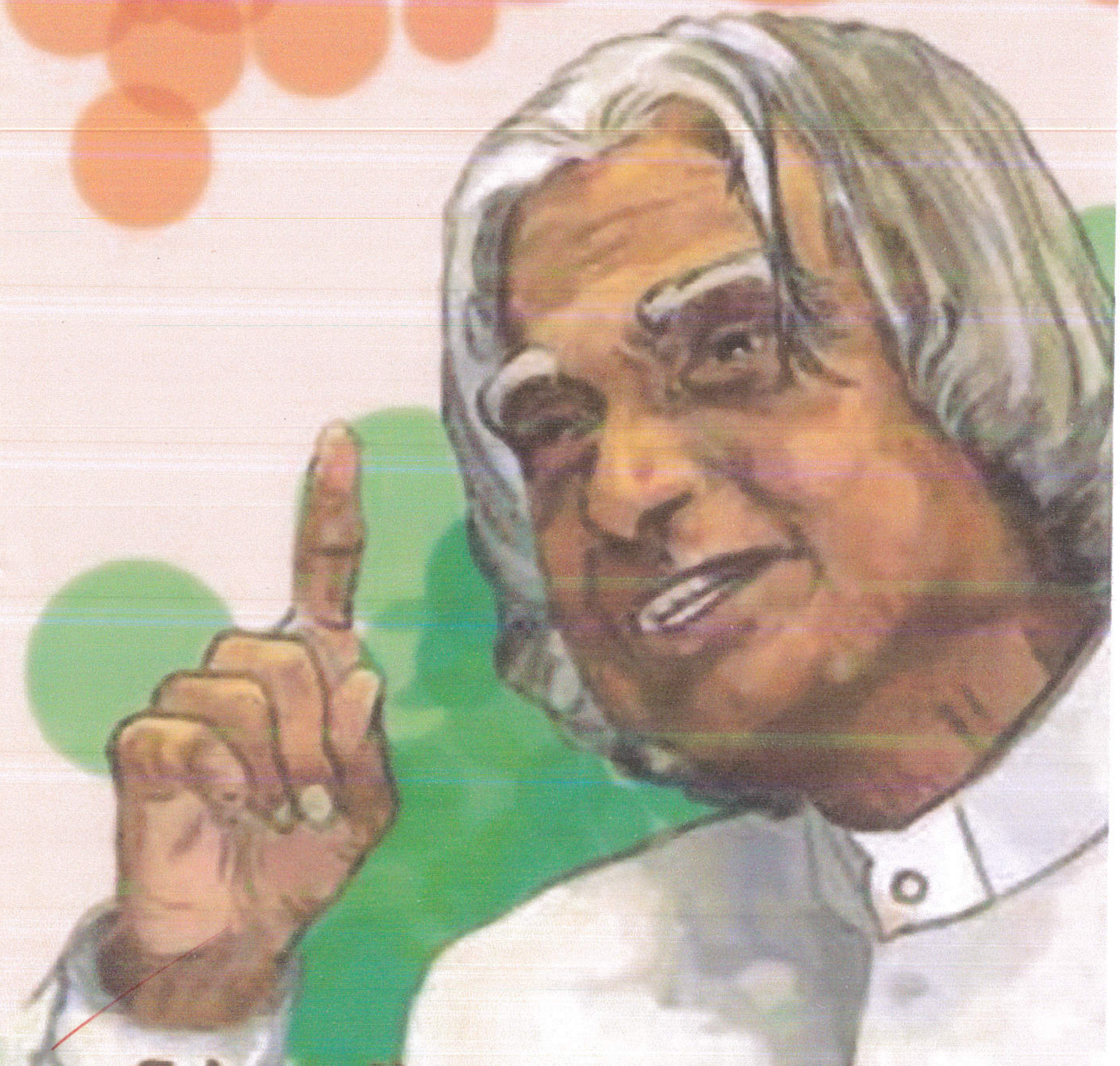

Eshan Sharma

Page No.
Date

* Title - The Teacher I Never Met

1) Nature of book - Inspirational, Fantasy

2) Author Name - Mr. Eshan sharma

3) Publication - Idea publishing

4) Edition - First Edition July 2017 ~~Mr. Eshan Sharma~~

5) language - English

6) prise - 125.00

7) Binding - Paperback

8) pages - 154

Page No.
Date

SELCTION OF THE TEXT

For the activity session 'Reading and Reflection on text' we have selected the text
" "

Which is written by The Teacher I Never Met. We Understood the importance and benefits of believing in ourself to achieve your dreams. This book illustrates the power of believing in oneself to achieve your dreams. And with wonderful stories about how inventiores, writers, artists and entrepenure have used this power to reach the highest. The book has proved highly motivational and has enables the readers to overcome low self esteem the achieve their objectives in life.

It was a self reading activity when we have to read and reflect on the above mentioned book.

Discussion Based on the text

'The Teacher I Never Met
- Eashan sharma

'The Teacher I Never met' by Eashan sharma. The book is the story of a school going kid of 11 years who thinks abdul kalam as his mentor. The Journey of the boy in the book is all about exploring about the middle man. Later at the age of 16, he tends to start an adventure travel in to the lifeline of kalam since a kid till His last days

The book is a fantasy Fiction with lots of emotions shown towards a person whom the boy in the story considers as his mentor. The book gives lots of information about Kalam's literary works. Author is very young. It's wonderful start. The book is a read for each and every youth.

Page No.
Date

* Reading and Reflection on the text "The Teacher I Never Met"

The book is the story of a school going kid of 11 years who thinks Abdul Kalam as his mentor. The journey of the boy in the book is all about exploring about the missile man. Later at the age of 16, he tends to start on advanture level in to the lifeline of kalam since a kid till his last days.

First and foremost what I liked is the concept of the plot when most of student of your age come with a over fried love story you have relly engrossed the readers through the uniqueness of the plot. Secondly the language and vocabulary was relly good taking an account of readers of every age group.

A highly motivational and intriguing book that will inspire all younsters of the country to chase their dreams. often in our lives we feel But only the fittest survive. That's the message this beautiful book portrays in a convincing manner.

Page No.
Date

Way of writing is very intresting and simple chapters are arranged systematically, thus giving wonderful experience while reading.

A book to change your perception towards life. You get moved. Moved by knowing about the life and thoughts of Kalam, moved by the feeling of 12 years old kid to a 16 year old teenager, and by the facts that such complex matter can be explained with such simplicity, yet with such grace. you are different person when you finish the last page. I must say it really very well written, and the cover of the book to looks professional, classy and attractive. A young Author of 17 has done a commendable work at very young age.

Page No.
Date

MODE USED FOR REFLECTING ON THE TEXT.

The mode used for reflecting on the text The novel - ~~Beti~~ 'The Teacher I Never met' is Summary Method.

This method provides a summary of the content. assesses the content and the value of the work in the book. It is an objective summary of the main ideas and arguments that the book's author has presented.

Page No.
Date

EDUCATIONAL IMPLICATION.

As a student teacher it helps in boosting confidence, thinking power and imagination.

Reading skills, writting skills communication skills listening skills and speaking skills can be enhanced are improved.

It enhances and improves vocabulary, word building and comprehension.

It makes student teacher efficient and capable of taking notes, paraphrasing, understanding

If a person wishes to publish or write something on his own he can do the same as he new very well known how to read throughly and reflect on the thoughts of deep detailed study of the text.

By having this activity we got a fair idea of how to increase the learning of objective relevant matrial in text

Through this activity students can be motivated and encouraged for better reading and confidence to reflect on the same.

Page No.	
Date	

This activity helped to stimulate interest promote reading growth faster and also grammitically correct writing.

We understand how to give self opinion on text or written matter.

Critical thinking and analytical thinking skills developed through this activity.

Reading interest and imagination power developed through reading

As a student teacher, we are able to read out respond to a variety of texts in different ways.

Overall Impression

The syllabus of B.Ed Second year has Course 208 i.e. 'Reading and Reflecting of Text' In this Course one of the practical was 'Report of orientation Session as well as Activity Session."

Nav Sahydri Charitable Trust's College of Education chakan provides a great opportunity to participate in orientation Session as well as activity Session. In this practical we read and reflect on Novel 'Believe in yourself' and 'I Never Met teacher'. We have completed this practical Under the guidance of 'kachgunde Sir' and other teacher also.

This Course was very valuable and knowledgable for developing our reading interest as well as understanding level. Through this course we Understood how to give self opion on the text or on any written matters. We are able to read and respond to a variety of texts in different ways through this practical.

Page No.			
Date			

This Course was very helpful to develop our communication skills as well as professional knowledge. We Understood the benefits of this Course which are neccessary for a good teacher personality our critical imagination.

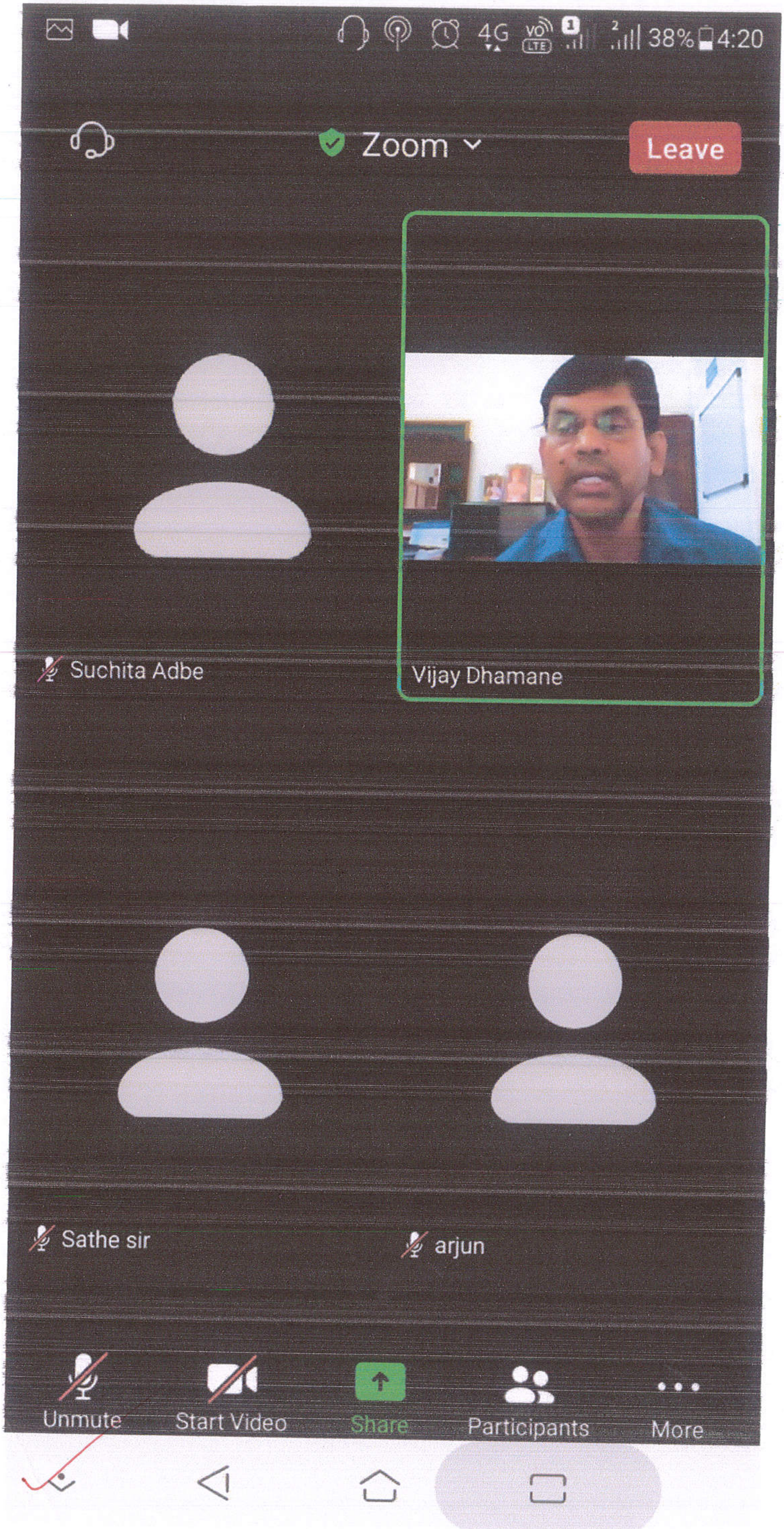
38% 4:20
Zoom
Leave
Suchita Adbe
Vijay Dhamane
Sathe sir
arjun
Unmute
Start Video
Share
Participants
More

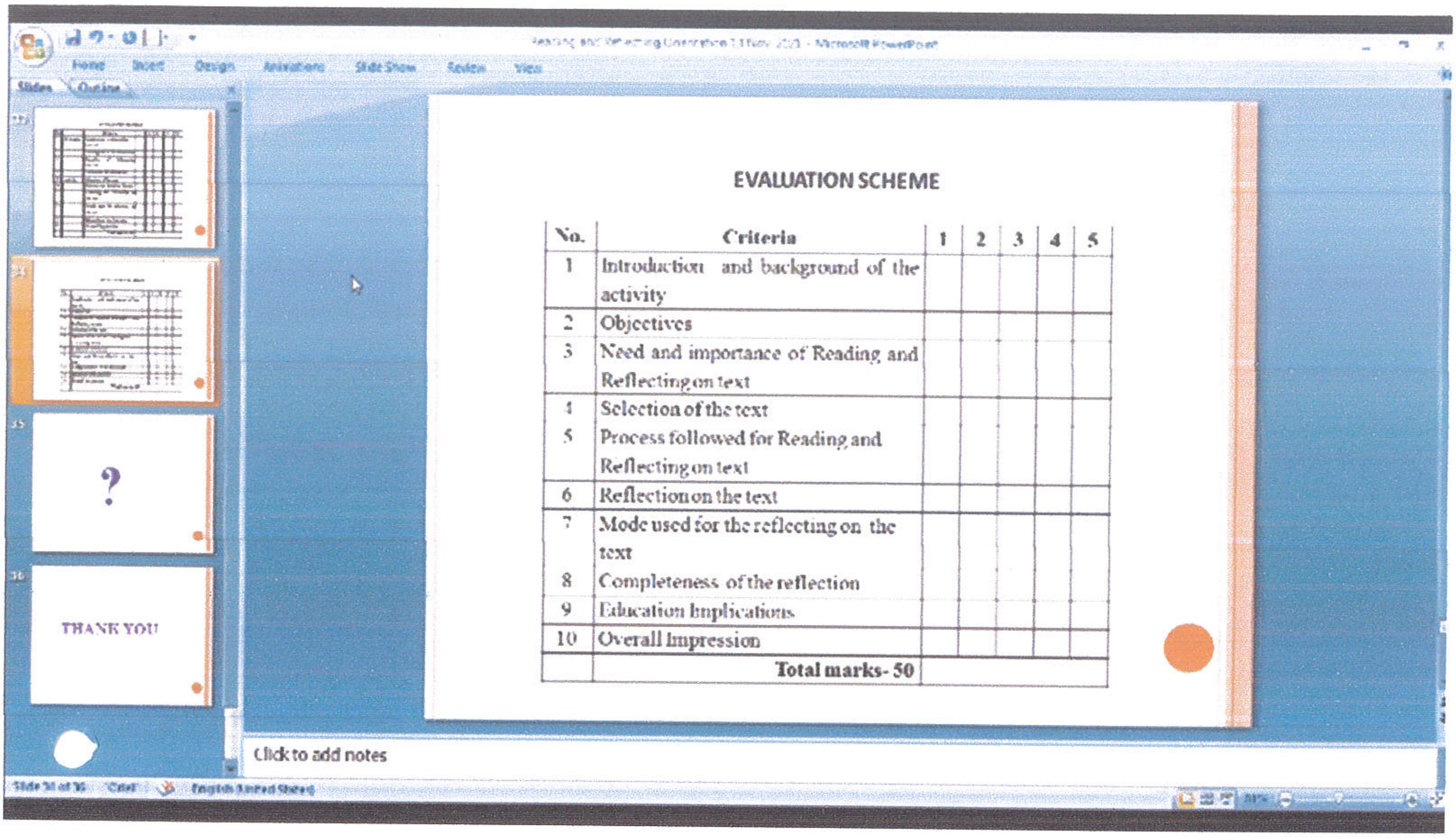

EVALUATION SCHEME

No.	Criteria	1	2	3	4	5
1	Introduction and background of the activity					
2	Objectives					
3	Need and importance of Reading and Reflecting on text					
4	Selection of the text					
5	Process followed for Reading and Reflecting on text					
6	Reflection on the text					
7	Mode used for the reflecting on the text					
8	Completeness of the reflection					
9	Education Implications					
10	Overall Impression					
	Total marks- 50					

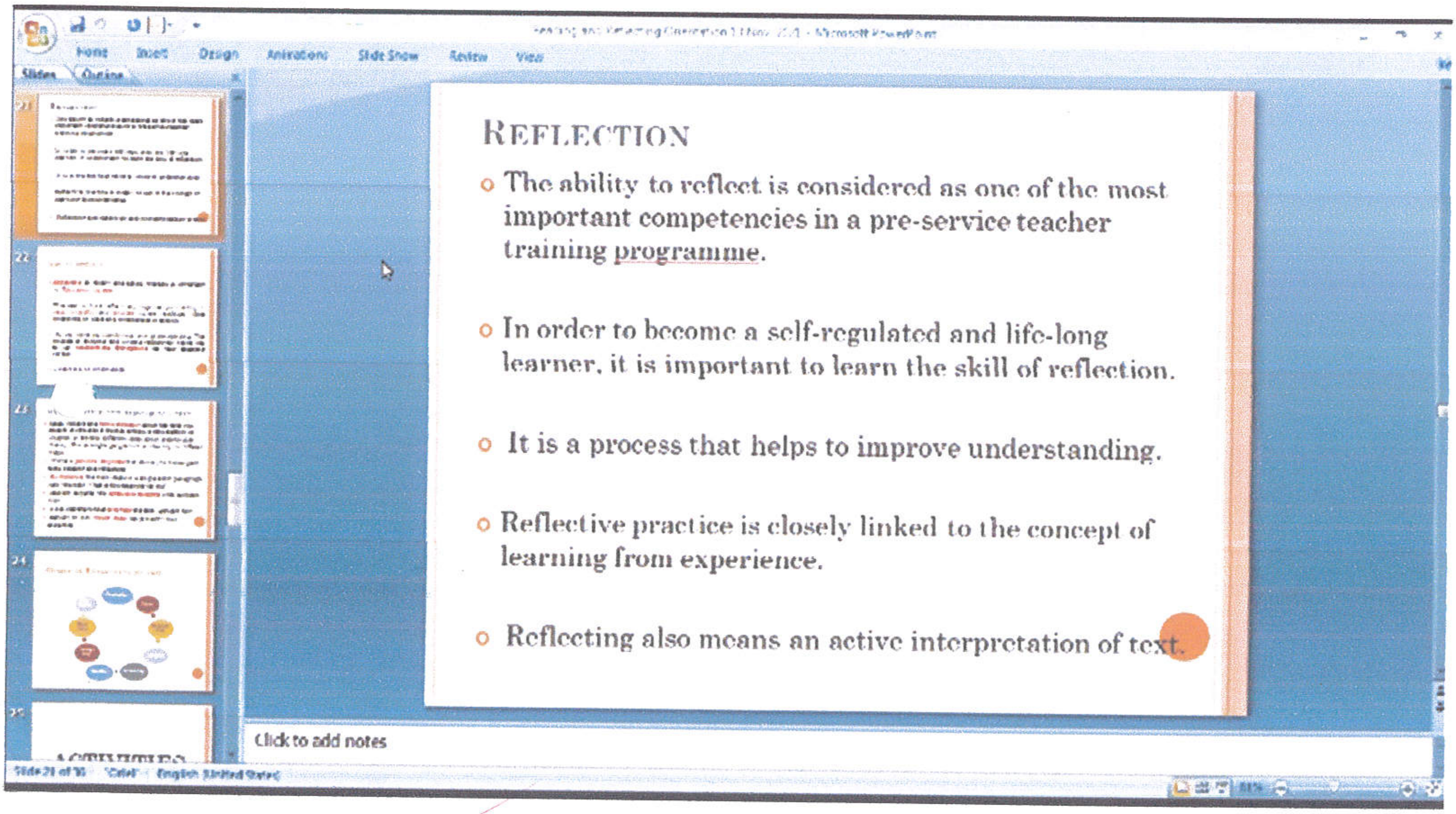

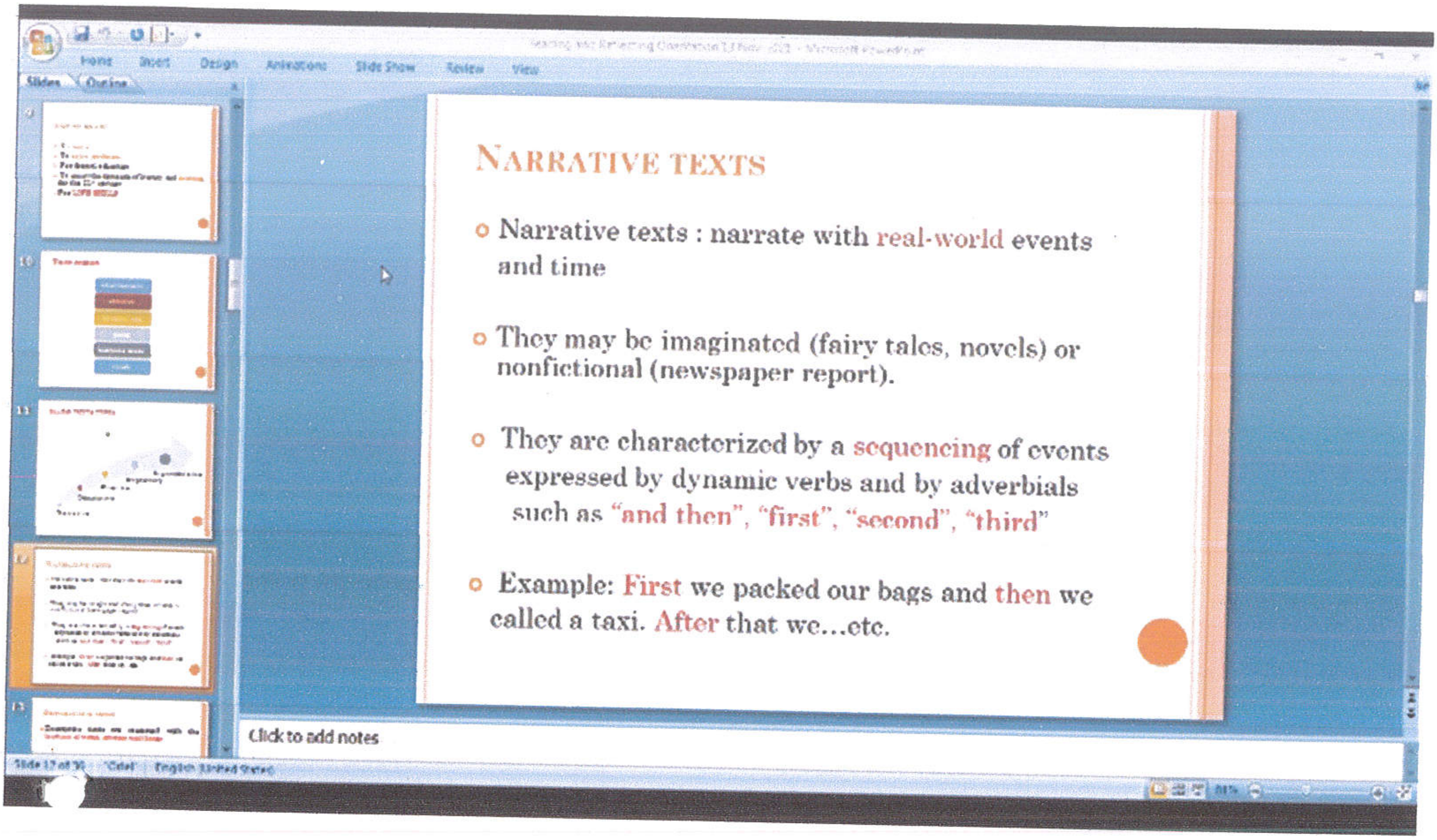
NARRATIVE TEXTS
Narrative texts : narrate with real-world events and time
They may be imaginated (fairy tales, novels) or nonfictional (newspaper report).
They are characterized by a sequencing of events expressed by dynamic verbs and by adverbials such as "and then", "first", "second", "third"
Example: First we packed our bags and then we called a taxi. After that we…etc.
Click to add notes

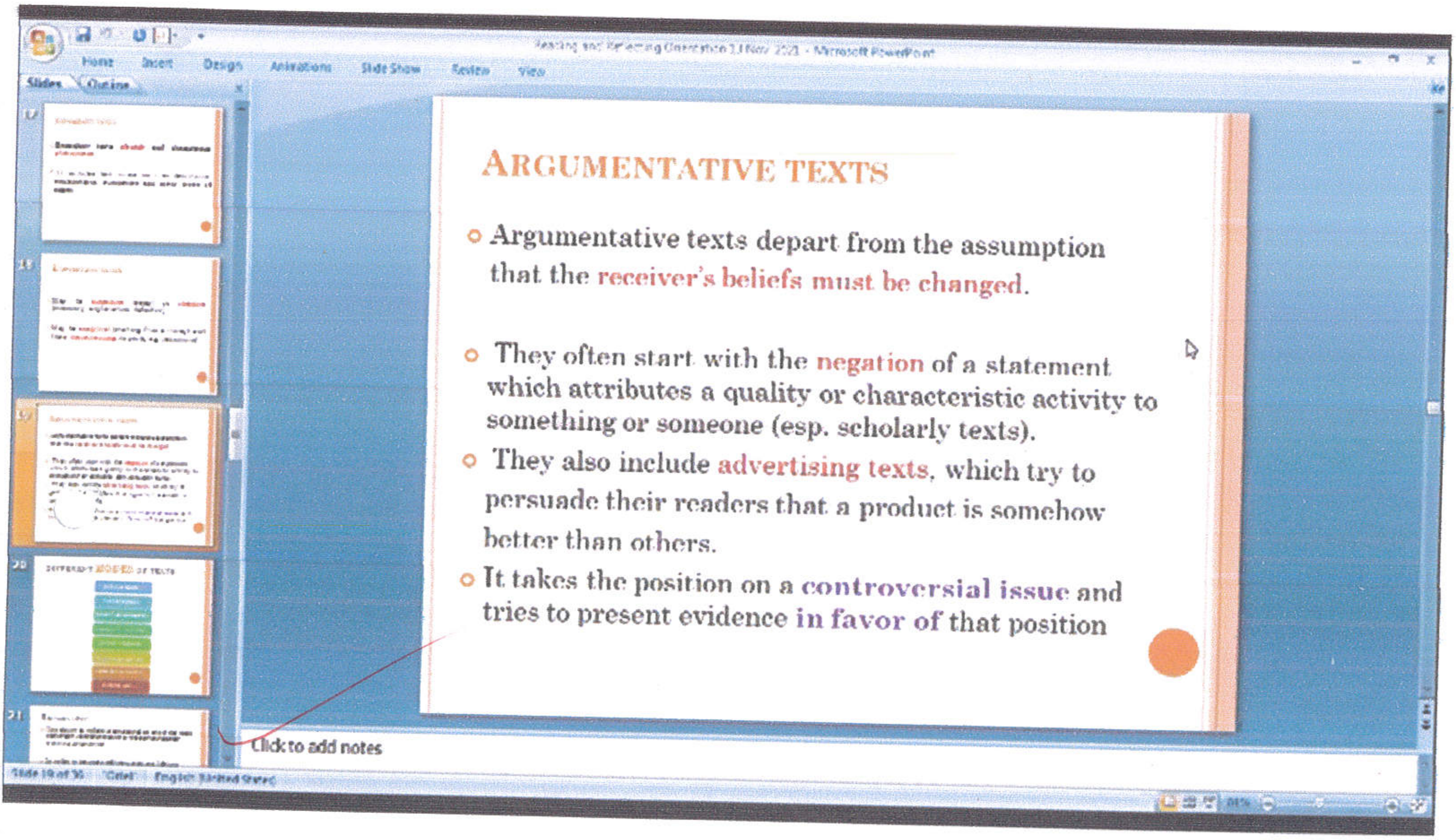
ARGUMENTATIVE TEXTS
Argumentative texts depart from the assumption that the receiver's beliefs must be changed.
They often start with the negation of a statement which attributes a quality or characteristic activity to something or someone (esp. scholarly texts).
They also include advertising texts, which try to persuade their readers that a product is somehow better than others.
It takes the position on a controversial issue and tries to present evidence in favor of that position
Click to add notes

Navsahyadri Charitable Trust

College of Education (M.Ed.), Chakan

Tal- Khed, Dist Pune 410501

M.Ed. 1st Year 2021-22 SEMESTER – I

PRACTICAL WORK

Course :- MED 103

Educational Studies

Student Name : Pawar Madhuri Vasudev

Roll No : ....

Piratical Work Title :

Collect information and make presentation on different types of universities

Teacher Sign : ....

Nav-Sahyadri Charitable Trust's

College of Education (M.Ed.), Chakan

M.Ed. Semester : I, Year 2021-22

Course -MED103 Educational Studies.

Practical Work :- Collect information and make presentation on different types of universities

Student Name : Pawar Madhuri Vasudev

Roll No. : 28

Roll No. :

Sr. No.	Content	Marks	Marks Obtained
1	Introduction	2	1
2	Content	2	2
3	Use of Teconology	3	2
4	Pointwise Presentation	2	1
5	Total Impact	1	1
	Total Marks	10	7

Date

Signature of Professor In Charge

COLLECT INFORMATION AND MAKE PRESENTATION ON DIFFERENT UNIVERSITIES

Introduction :-

The university Grants commission (UGC) is a statory organisation established by an Act of Parliament in 1956. It is a national body for the co-ordination determination and maintaince of standards of Universities Education.

The UGC saves as vital link between the union and states Government and the Institutions of higher learnings.

In addition to its role of giving grants to universities and colleges. the university Grants commission also advises central and state Government on the measures necessary for the improvement of university Education.

relating to pay scale of teaching staff pay scale section deals with following matter.

(a) Qualifications, oppointment and pay scale of principals, proffessors Readers, Lecturer, registration Director of physical Education and Liber Librarian.

(b) Country of post service, advance increament age of supernation, Re employment of supernation, Re employment of superannated teachers, Pay Review of committee Appointment of observers on behalf of UGC for selection of proffessoors in Universities

(c) Promotions under career advanced scheme (CAS) Lecture to Reader and reader to proffessor etc.

(d) To furnish information under RTI ACt, 2005 to different application.

(e) To provide requisite information for different court cases.

Education in the Union Human Resource Development Ministry

2) In general universities in India are recognised by the university Grant commissions. (UGC) which draws its power from the university Grants commission Act 1956.

3) In addition, 15 professional counsil are established controlling different aspects of accrediation and co-ordination.

4) Central Universities, in addition are consern by the central universities Act-2009, which regulates their purpose, powers, governance etc. and established 12 new universities.

* STATE UNIVERSITY :-

1) In India, state universities are run and funded by the state government of each of the state of India.

2) Following the adoption of the constitution of India in 1950, education become a state responsibity.

universities.

4) Indian Association for the cultivatn of Science was granted deemed-to-be university status under de-novo category on 2 June, 2018. There are deemed universities in 18 of the 29 states of India and 3 of the union teroferies. The state with the most universities is Tamil Nadu with 28 deemed university

* PRIVATE UNIVERSITY :-

1) The UGC publishes and regularly updated lists of private university

2) As of 31 March 2019, the UGC list of private universities list 334 universities although as of July 2019 only 333 are actually established

3) Private universities were established in 24 of the 29 states of India and in none of the union teritorries

4) The latest list, published by the UGC in 31 march 2019, lists 7 privates Universities.

List of central University

There are 47 central University, among them names of 10 central university

i) Mahatma Gandhi Antarrashtriya Hindi Vishwa Vidyalaya.
Waradha - Maharashtra.

2) Indira Gandi Natinal open university
Maidan Garhi, New Delhi

3) University of Hydrabad.

4) Babasaheb Bhimrao Ambedkar University
Utter pradesh - 226 025.

* List of Some State University *

There are 364 state university among them names of some state university.

i) Savitribai Phule Pune University.

2) Yashwant Rao chavan Maharashtra open University, Nashik.

3) Guru Nanak Dev University, Amritsar

4) Maharaji Bir Bikram University
Agartala, Tripura.

* INDIRA GANDHI NATIONAL * OPEN UNIVERSITY

1] The Indira Gandhi National open university (IGNOU) established by an act of parliament in 1985, has continously strives to build an inclusive knowledge society through inclusion education. It has tried to increase the Gross Enrollment Ratio (GER) by offering high quality teaching through the open and Distance learning (ODL) mode.

2) The university began by offering two academic programmes in 1987, i.e. Diploma in management and Diploma in Distance Education with a strength of 4,528 students.

3) Today it serves the educational aspirations of over 3 million students in India, and other countries through 21 schools of studies and learner supports centres and 29 overseacase partner institution.

4) The University offers about 228 certificates diploma, degree and educational programmers.

* INDIRA GANDHI NATIONAL OPEN UNIVERSITY *

of India. This university was fully empowered to award various academic artification like artificates diplomas, and graduates post- graduates, doctoral degrees.

4) This university also likes all precautions at all programm from curriculum designs to examination to ensure that the standards and equality of education & examination are preserved.

5) The curriculum of these programmes is designed for equivalence with respective similar academic programme.

6) University also provides many different diploma or certificates which may or may not be equivalent to any other such certificates. These certificates will motivate students for self-study and their learning efforts will be recognized by the University after short duration.

Navsahyadri Charitable Trust

College of Education (M.Ed.), Chakan

Tal- Khed, Dist Pune 410501

M.Ed. 1st Year 2021-22 SEMESTER – I

PRACTICAL WORK

Course :- MED 104

Introduction to Research Method

Student Name : Pawar Madhuri Vasudev

Roll No : 22

Piratical Work Title :

Study of recent research reviews about the unit wise course content

Teacher Sign : [signature]

Nav-Sahyadri Charitable Trust's

College of Education (M.Ed.), Chakan

M.Ed. Semester : I, Year 2021-2022

Course -MED104 :- Introduction to research method

PRACTICAL WORK :- Study of recent research reviews about the unit wise course content

Total Marks : 10

Student Name : Pawar Madhuri Vasudev

Roll No. : 28

Sr. No.	Content	Marks	Marks Obtained
1	Introduction	2	02
2	Method of research review	3	02
3	All Important Points	3	02
4	Conclusion	2	01
	Total Marks	10	07

Date

Signature of Professor In Charge

Topic :- Study of recent research reviews about the unit wise course content.

* Introduction :-

Whenever any researcher conduct a research he or she requires consulting a lot of books, periodicals journals and research done by other research related to her field of study.

Any problem selected for research cannot be undertaken and completed in isolation. It has been related to other researchers related to be the topic: "There are two key words in Review of related literature one is 'review' and other is 'literature'. The term 'literature refers to the knowledge of a particular are of investigation of any discipline and the term 'review' means to organize the knowledge of the specific area of research to develop knowledge to show that the study would be an addition to the field"

> Practically all human knowledge can be found in books and libraries.

the researcher can increase his knowledge.

> Enables the researcher to define the limits and delimites of the research problem.

* Objective of Review of Related Literature :-

> To avoid the risk of duplication the study already undertaken.

> To relate present research with the selected problem.

> To suggest method of research appropriate to the problem.

> To State the objective and assumption and hypothesis etc. are stated

> To develop expert and general quality of the researcher in the area of investigation

> To compare the conclusion drawn in the related studies with

Review

Related

1) Books
2) Magazines
3) News paper
4) Encyclopedia
5) Website

Pre-Research

1) M.Ed level
2) M.Phill level
3) Ph.D. level
4) Bunch Volume.

* Review of Related Literature :-

Books.

Review from books.

1. Bhalla Navneet, curriculum Development (2007) Authorpress
Abstract :- This book is about curriculum development and various models and approaches towards curriculum. It mention about the steps required for curriculum development, factors

2. Thakur A. S. & Thakur, Abhinav Thakur (2012), Inclusive education Agra: Agarwal Publication.
Abstract :- This book summerizes

where young children from disadv-antage environment are prepared to access the full primary school curriculum.

2) Bradshaw and Mundia (2006), Attitud & concern.
In this book there were not any significant difference in the concern scores between in-services and pre-services teachers considering the demographic variable like gender and previous training received.

* Websites :-

www.google.com
www.curriculum.com
www.preservice.com

I] * Review of Research at Ph.D level :-

Researcher - Jayant Sable

Guide -

Year - 2007

II] Ph.D Review of research at Ph.D level :–

Researcher – Inamdar Radhika

Guide – –

Year – 2007

* Statement of the problem –

" A study of effectiveness of computer assisted instruction programme for teaching geography to standard 8th student from Marathi medium secondary school in Pune city.

* Objective :–

1) To find out the limitation of traditional method of teaching Geography
2) To find the reseason for limitations of traditions method of teaching geography.
3) To develop a CAI programme for teaching geography.
4) To study the effectiveness of CAI programme.

I] Review of Research at M. Phill level :-

Researcher - Nanibala Paul

Guide - Dr. Mrs. S. R. Ldke

Year - September - 2002

Statement of Problem :-
To study the effectiveness of method of teaching "concept attainment' & concept formation. for the teaching of biology to the class students of English medium School in Pune city.

Objective :-
1) To find different methods and models of teaching "Concept attainment and concept formation for the biology to the class student of English medium school in pune city.
2) To implelement concept attainment model and concept formation model for teaching biology
3) To find the difference in effectiveness of both models.

Conclusion :- T scores for every hypothesis are tabulated. concept allotment and formation techniques are found to be very effective.

II Review of Research of M. Phill level :-

Researcher - Samadhan Nikumbh

Guide -

Year - 2007

* Statement of the problem :-
Programme for developing Engine Language skills of teacher trainer and finding its effectiveness.

* Objective :-
> To develope a programme for developing english language skills of teacher trainess.

x> To find out the effectiveness of the pupils

* Tools of Data Collection :-
Mean SD2 test are were as tools.

I. M.Ed :- Review of research of M.Ed level:-

Researcher - Anamika Potghar

Guide - Dr. Sanjeev Sonawane

Year - 2008-10

* Statement of the problem :-
A comparitive study of effectiveness of CAI programmered traditional teaching of Maths for standard students

* Objective :-
1) To develop C'A' programme

2) To study the effectiveness of CAI programme.

* Tools of Data Collection :-
Achievement test on selected unit in Math as past-test is used for data collection.

* Data analysis Method :-
Mean, standards, Devision and T-test are used for data analysis

Navsahyadri Charitable Trust

College of Education (M.Ed.), Chakan

Tal- Khed, Dist Pune 410501

M.Ed. 1st Year 2021-22 SEMESTER – II

PRACTICAL WORK

Course :-

MED 205:- Dissertation Part – I (Proposal and Review)

Student Name : Vidya Parashuram Bhirud

Roll No: 07

Practical Work Name

Dissertation Part – I (Proposal and Review)

Teacher Sign : Gwaghmare

checked

Navsahyadri Charitable Trust

College of Education (M.Ed.), Chakan

Tal- Khed, Dist Pune 410501

M.Ed. 1st Year 2021-22 SEMESTER – II

PRACTICAL WORK

Course :-

MED 205:- Dissertation Part – I
A)Research Proposal

Student Name : Vidya Parashuram Bhirud

Roll No:

Practical Work Name

Research Proposal

Teacher Sign : Vwaghmare

Nav-Sahyadri Charitable Trust's

College of Education (M.Ed.), Chakan

M.Ed. 2021-22, SEMISTER : II

Evaluation of Seminar Reading on Research Proposal

Student Name :

Roll No.

Sr. No.		Content	Marks	Research Guide	External Examiner
1	Proposal Writing				
	A.	Clarity & Correctness	2	01	02
	B.	To the point writing	2	02	01
	C.	Inculcation of all points as per topic	3	02	02
		Total Marks	7	05	05
2	Objectives of Research & its Explanation as per methodology				
	A.	Objectives of Research	1	01	01
	B.	Research Methodology	1	01	01
	C.	Sampling method	1	01	01
	D.	Tools of Data Collection	2	02	01
	E.	Statistical tool	3	02	02
		Total Marks	8	07	06
3	A.	Presentation way of Research proposal	5	04	04
	B.	Total Impact	5	04	04
		Total Marks	10	08	08
		Total Marks	25	20	19

1) Name & Sign of Observer

2) Name & Sign of Observer

Examiner	Marks Out of	Marks Obtained
Research Guide / Internal Examiner	25	20
External Examiner	25	19
Total	50	39

Waghmare

20/25

या गतिमान युगात शिक्षक जे वाचन करतो ते विदयार्थ्यांच्या दृष्टीने परिपूर्ण आहे का या विषयी विचार केला तर शिक्षक स्वतः यापासून वंचित असला तर तो भावी पिढीला काय देऊ शकतो ? आजच्या स्पर्धा परिक्षामध्ये 'मराठी वाङ्मय' यासारख्या विषयाची परीक्षा होत आहे. याकडे दुर्लक्ष करून चालणार नाही म्हणून विदयार्थ्यांनी वाचनवृत्ती अंगी बाळगली पाहिजे म्हणजे शिक्षकांना त्यांच्या समस्यांचे निराकरण करता येईल.

भाषिक कौशल्यामध्ये श्रवण, वाचन भाषण व लेखन ही चार महत्वाची आहे. ही कौशल्य एकमेकांवर अवलंबून आहेत.

वाचन कौशल्य हे भाषण विकासाच्या तसेच शालेय जीवनाच्या पाया आहे. जर हे कौशल्य चांगल्या प्रकारे विकसित झाले नाही तर त्याच्या पुढील कौशल्यांच्या विकासामध्ये अडचणी निर्माण होतात. विद्यार्थ्यांचा भाषिक विकास दुबळा होईल.

संशोधन विषय निवडण्याचे कारण म्हणजे म्हणजे माध्यमिक स्तरावरील विदयार्थ्यांचे वाचन घेत असताना विरामचिन्हामधील फरक, जोडशब्दांचे वाचन घेत असताना अडचणी निर्माण होत असल्याचे लक्षात आले. वाचनाचा विकास या संशोधनामधुन करण्याचा प्रयत्न करण्यात आला आहे.

जर प्रकटवाचन सुधारले नाही तर विद्यार्थी स्पर्धात्मक युगामध्ये टिकू शकणार नाही. प्रकटवाचन चांगले नसेल तर विद्यार्थ्यांना आशय समजणार नाही. जर आशय समजला नाही तर विद्यार्थ्यांच्या वाचलेल्या घटकांचे आकलन होणार नाही. त्यामुळे विद्यार्थ्यांना विषयाचे ज्ञान होणार नाही. त्याचा विपरित परिणाम हा विद्यार्थ्यांच्या आकलनक्षमतेवर होण्याची शक्यता असते. त्यामुळे प्रकटवाचनातील चुका व त्रुटी समजावून घेवून त्यामध्ये सुधारणा होणे अपेक्षित आहे.

२) विद्यार्थ्यांना अध्ययन अध्यापनात गोडी निर्माण होईल.

३) चांगले वाचन असल्यामुळे विद्यार्थ्यामध्ये आत्मविश्वास निर्माण होईल.

४) वाचन कौशल्याचा विकासामुळे विद्यार्थी शिक्षकांच्या अध्यापनाकडे लक्ष देईल व साहजिकच शिक्षकांना वर्गनियंत्रण करणे सोपे जाईल.

५) विद्यार्थ्यांना अवांतर वाचनाद्वारे ज्ञान मिळू शकेल.

समस्या

मराठी विषयातील प्रकटवाचन करताना इ.७वी च्या विद्यार्थ्यांना येणाऱ्या अडचणी म्हणजे समस्या होय.

उपाययोजना

प्रकटवाचन करताना येणाऱ्या अडचणींचे निराकरण करण्यासाठी सुचविलेल्या योजना म्हणजे उपाययोजना

२) प्रकटवाचनातील तंत्रे आणि बारकावे माहित झाल्यास प्रकटवाचन बिनचूक करतील.

३) विद्यार्थ्यांना अस्खलित वाचन झाल्यास त्यांच्या पुढील भाषिक कौशल्यांचा विकास होईल.

४) प्रकटवाचन स्पर्धेमुळे विद्यार्थ्यांना अवांतर वाचनाची आवड निर्माण होईल.

संशोधनाची व्याप्ती व मर्यादा.

संशोधनाची व्याप्ती.

प्रस्तुत संशोधनाचा उपयोग माध्यमिक स्तरावरील इ. ७ वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी होवू शकतो.

प्रस्तुत संशोधन इ० ७ वीच्या वर्गाला शिकविणाऱ्या शिक्षकांना व त्यांच्या विद्यार्थ्यांच्या प्रकटवाचनातील अडचणी व दोष सुधारण्यास मदत होवू शकते.

मर्यादा –

१. प्रस्तुत संशोधन जिल्हा परीषद प्राथमिक शाळा मेदमकरवाडी मधील इ. ७ वीच्या विद्यार्थ्यापुरतेच मर्यादित आहे.

२ प्रस्तुत संशोधन हे शैक्षणिक वर्ष २०22-23 पुरतेच मर्यादित आहे.

३) प्रस्तुत संशोधन शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ पुरतेच मर्यादित आहे.

४) प्रस्तुत संशोधन हे मराठी विषयातील प्रकट-वाचन कौशल्य सुधारण्याबाबत मर्यादित स्वरूपाचे आहे.

Navsahyadri Charitable Trust

College of Education (M.Ed.), Chakan

Tal- Khed, Dist Pune 410501

M.Ed. 1st Year 2021-22 SEMESTER – II

PRACTICAL WORK

Course :-

MED 205:- Dissertation Part – I

B)Review of Related Literature and Research

Student Name : Vidya Parashuram Bhirud

Roll No:..

Practical Work Name

Review of Related Literature and Research

Teacher Sign :...

Nav-Sahyadri Charitable Trust's

College of Education (M.Ed.), Chakan

Semester - II M.Ed. 2021-22

Course MED 205 :- Dissertation Part – I

Review of Related Literature & Research

Student Name

Roll No. :

Total Marks :25

Sr. No.	Content	Marks	Marks Obtained
1	Various sources traced (Online /Offline, Print Form).	4	03
2	Relatedness of selected literature to the research topic	4	03
3	Usefulness justified	4	03
4	Review report Writing	10	08
5	Reference Writing (APA Style)	3	02
	Total Marks	25	19

Date

Signature of Professor in Charge

प्रस्तावना

संशोधन करीत असताना संबधीत संशोधन विषयाचा अभ्यास करणे आवश्यक असते. आपल्या संशोधन विषयाची पुनरावृत्ती होऊ नये व त्यामध्ये आपल्या संशोधनाची नेमके कुठल्या साहित्याचा वापर करावा याविषयीची माहिती घेतली जाते.

संशोधनात पूर्वी झालेल्या संशोधनाची माहिती घेऊन त्यातील चुका टाळण्याचा प्रयत्न संशोधकाला करता येतो.

संदर्भ साहित्य व संशोधन आढाव्याची गरज

१ संदर्भ साहित्यामुळे आपल्या संशोधनाविषयाची व्याप्ती व मर्यादा ठरविता येते.

२ अनेका वेळा संशोधक पुढील संशोधनासाठी अनेक विषय सुचवितो, शिफारशी, सुचवितो त्यांचा विचार आपल्या संशोधन विषयात करता येतो.

३) संशोधन लेखनाची पद्धत पायऱ्या विभागी इ. तांत्रिक माहिती समजण्याकरीता संशोधन साहित्याचा आढावा घेणे गरजेचे असते.

४) संशोधन आधीकाधीक अचूक व सखोल होण्याकरीता

५) जे निष्कर्ष सिद्ध झाले आहेत आपणास उपयुक्त आहेत अशा निष्कर्षाचा विचार होवू शकतो.

६) वेळ व श्रम यांची बचत होते.

सदर पुस्तकातून हिंदी पत्रलेखनाची संबधी आवश्यक असणाऱ्या पायऱ्या पायऱ्या व पत्रलेखनातील संबोधन अभिवादन आणि समाप्ती त्याचबरोबर पत्राचे नमुने याबद्दल सविस्तर माहिती मिळाली.

५) भिंताडे, वि. रा. (२००८) शैक्षणिक संशोधन पद्धती (प्रथम आवृत्ती) पुणे : नित्य नूतन प्रकाशन

या पुस्तकाच्या संशोधनासाठी संशोधकाला आराखडा तयार करण्यासाठी न्यादर्श, जनसंख्या व्याप्ती, मर्यादा, यांची मर्यादा यांची मांडणी करताना उपयोग झाला.

६) पारसनीस हेमलता आणि देशपांडे लीना. (१९९९) शैक्षणिक कृती संशोधन (दुसरी आवृत्ती) पुणे, नित्य नूतन प्रकाशन.

या पुस्तकातून संशोधनासाठी माहिती संकलनाची साधने व तंत्र न्यादर्शन संपादन कसोटी याची माहिती मिळाली.

२) जोशी, त. ल. (संपादक) (१९८०) 'मराठी विश्वकोश (खंड ९वा)
महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ मुंबई.
या विश्वकोशातून पत्रलेखनाची व्याख्या मिळाली व पत्रलेखनाच्या पाच घटकांची माहिती मिळाली.

३) धोंगडे, आर. व्ही. (2003) ऑक्सफोर्ड इंग्रजी मराठी शब्दकोश. (पृष्ठ क्र ४२७) या पुस्तकातून पत्रलेखनाची व्याख्या मिळाली.

४) समारोप व स्वाक्षरी करताना ४८% विद्यार्थ्यांना अडचणी येतात.

५) लिफाफा लिहिताना ४८% विद्यार्थ्यांना अडचणी येतात.

देवरे चारुलाल सदाशिव (१९९३) ग्रामीण विभागातील उच्च माध्यमीक स्तरावरील विद्यार्थ्यांची अवांतर वाचन कमी होण्याचे कारण शोधणे व उपाय सुचवणे लघुसंशोधन पुणे विद्यापीठ

संशोधनाची उदिष्टे -

१ अवांतर वाचनाची सवय पडताळून पाहणे.

२ अवांतर वाचणाच्या सवयीचा पोषक असणाऱ्या सवयीचा अभ्यास करणे.

३) अवांतर वाचणाची सवय वाढविण्यासाठी पोषक वातावरण मिळवणे.

४) अवांतर वाचनाची सवय वाढविण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या गोष्टीचा शोध घेणे.

५) अवांतर वाचन कमी करण्याची कारणे शोधणे.

3 काकुळते दगा सुखदेव (१९९९) वळवण तालुक्यातील दहिवड व वखारी माध्यमिक शाळेतील शिक्षकांच्या अवांतर वाचनाच्या एक चिकित्सक अभ्यास लघु - संशोधन पुणे विद्यापीठ

संशोधन उद्दिष्टये :-

१ विद्यार्थी घडविणारे माध्यमिक शिक्षक आपल्या शिक्षक शिक्षण प्रशिक्षणानंतर किती अवांतर वाचन करतात याचा चिकित्सक अभ्यास करणे.

२) शिक्षकांच्या अवांतर वाचनात कोणत्या वाङ्मय प्रकारांचा समावेश असतो याचा अभ्यास करणे.

३) शिक्षक विषयानुषंगाने किती वाचन करतात. त्याचा अभ्यास करणे.

४) अवांतर वाचनात संदर्भ ग्रंथात किती प्रमाणात किती सहभाग होतो त्याचा अभ्यास करणे.

४) भगत सो. चं. (२००७-०८) सोमेश्वर विद्यालय व कनिष्ठ (विज्ञान) महाविद्यालय सोमेश्वरनगर या शाळेत इ. ९वीच्या विद्यार्थ्यांना मराठी पत्रलेखनात येणाऱ्या समस्या व उपाययोजना। विद्या प्रतिष्ठानाचे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय विद्यानगरी बारामती.

उद्दिष्टे :

१ इ. ९वीच्या विद्यार्थ्यांना पत्रलेखनात येणाऱ्या अडचणींचा शोध घेणे.

२ विद्यार्थ्यांना पत्रलेखनात येणाऱ्या अडचणींवर उपाय सुचविणे.

निष्कर्ष :

१. इ. ९वीच्या मराठी पत्रलेखनातील पूर्व व उत्तर चाचणीच्या गुणांचा मध्यमानातील फरकाची सार्थकता दर्शविणा 't' मूल्य १८.७८ आले.

२ ०.०१ स्तरावर t मूल्य २.७८ इतके असल्याने आलेल्या मध्यमानातील फरक सार्थ आहे हे पत्रलेखनातील विविध उपक्रम राबविल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या पत्रलेखन कौशल्यात सुधारणा होते.

४) जील्हा परिषद प्राथमिक शाळा महालनवाडी येथील इयत्ता ५ वीच्या विदयार्थ्यांना अनुमती मागणारे पत्रलेखन करता येण्यासाठी राबविलेल्या उपक्रमाची परिणामकारकता तपासणे.

निष्कर्ष

१ पूर्वचाचणीतील मध्यमान ३८.५ तर उत्तरचाचणीतील मध्यमान ८१.५ आले.

२ दोन्ही चाचणीतील फरक ४३ ने वाढला.

३ विदयार्थ्यांच्या पत्रलेखनात सुधारणा झाली.

सदर संशोधनातील वेगळेपण

सदर संशोधनात खेड तालुक्यातील जील्हा परिषद प्राथमिक शाळा मेदनकरवाडी येथील ७वी च्या विद्यार्थ्यांना मराठी विषयातील पत्रलेखनात येणाऱ्या समस्या व उपाययोजना समस्येचा अभ्यास केला जातो.

प्रस्तुत संशोधनाने विदयार्थ्यांना मराठी विषयातील पत्रलेखनात येणाऱ्या समस्या व उपाययोजना विदयार्थ्यांच्या विचार शक्तीला चालना देण्याचे कार्य घेवून त्यांच्या संपादनाला वाढ कशी होईल यासाठी प्रयत्न केले आहेत पत्र लेखनातील विविध समस्या जाणून घेऊन उपाययोजना करण्यासाठी कोणते प्रयत्न करता येतील व पत्र लेखनाचे महत्व, परिक्षेतील

नवसहयाद्री चॅरीटेबल ट्रस्टचे

अध्यापक महाविद्यालय (एम.एड.), चाकण

ता.खेड, जि. पुणे ४१० ५०१

एम.एड. द्वितीय वर्ष २०२१ - २०२२ SEMESTER – III

PRACTICAL WORK प्रात्यक्षिक कार्य

Course :- MED 308

Advanced Research Methodology and Inferential Statistics

छात्राध्यापकाचे नाव : शेख शिरिनबानो मुस्ताकअहमद

हजेरी क्रमांक : 20

प्रात्यक्षिक कार्य : **Study of recent research reviews about the unit wise course content**

मार्गदर्शक प्राध्यापक :...

Total Mark sheet

Course Activities	Out of Marks	Obtained Marks
Practical	10	07
Assignment	05	03
Group Discussion / Seminar	05	04

Patil

Nav Sahyadri Charitable Trust's

College of Education(M.Ed.), Chakan

Tal. Khed Dist. Pune

MED Semister : III, Year 2021-2022

Course 308 : Advanced Research Methodology and Inferential Statistics

Title of Practical : Study of recent research review about the unit wise course content

Student Name :-

Roll No.

Sr. No.	Content	Marks	Obitined Marks
1	Introduction	2	1
2	Related Research	3	2
3	All Important Point	3	2
4	Conclusion	2	2
	Total	10	07

Date

Patil

Signature of Professor in Charge

संशोधन विषयाची ओळख

प्रस्तावना :—
आपल्या देशामध्ये अनेक जाती-जमातीचे लोक राहतात. त्यामध्ये मराठी, हिंदी, इंग्रजी, कन्नड, तेलगू, बंगाली यासारख्या अनेक भाषा बोलणारे लोक राहतात. हिंदी भाषेला राष्ट्रभाषेचा दर्जा मिळालेला आहे. इतर विषयांप्रमाणे हिंदी हा विषय इ. ५ वी पासून अभ्यासक्रमामध्ये अंतर्भूत केला आहे. आजच्या आधुनिक युगामध्ये शिक्षणाला अनन्यसाधारण महत्त्व प्राप्त झाले आहे आणि हे शिक्षण अधिक लाभदायी व्हायचे असेल तर शिक्षणाची गुणवत्ता वाढविणे आवश्यक आहे.

संशोधनाची गरज :—
बी.एड. करत असताना शाळेवर सराव पाठांतर्गत अध्यापनाचे कार्य करत असताना अध्यापनात सतत पारंपारिक अध्यापन पद्धतीचा वापर केला जायचा. त्यामुळे विद्यार्थ्यांचे वर्गामध्ये नीट लक्ष नसायचे. अशावेळी प्रतिमानाचा अध्यापनात वापर केला तर विद्यार्थ्यांच्या हिंदी व्याकरणातील संपादनात वाढ होईल का? हा प्रश्न संशोधनास पडला. ह्याचे उत्तर शोधण्यासाठी संशोधकाला प्रस्तुत संशोधन करावेसे वाटते.

संशोधनाचे महत्त्व :—
प्रस्तुत संशोधनाची परिणामकारकता विद्यार्थ्यांच्या अध्ययन संपादनावर दिसून आली तर त्याचा उपयोग डी.एड व बी.एड विद्यार्थी, विद्यार्थी, शिक्षक व मुख्याध्यापक या घटकासाठी होईल.

संशोधनाचे शिर्षक :—
"इयत्ता सातवीच्या हिंदी व्याकरणातील

संशोधनाची व्याप्ती :-
प्रस्तुत संशोधन हे इयत्ता सातवीच्या सर्व विद्यार्थ्यांसाठी व्याप्त असेल.

संशोधनाच्या मर्यादा :-
① खाजगी शिकवणूक किंवा पालकांकडून हिंदी व्याकरणातील संकल्पनाबाबत केले जाणारे मार्गदर्शन यांचा विचार केला जाणार नाही.
② संकल्पनांच्या प्रतिसादावर निष्कर्ष अवलंबून राहतील.
③ प्रस्तुत संशोधनातील संकल्पना प्राप्ती प्रतिमान हे हिंदी व्याकरणाचे अध्यापन करणाऱ्या शिक्षकांसाठी उपयुक्त ठरणार आहे.

संशोधनाची परिमर्यादा :-
① प्रस्तुत संशोधन हे पुणे शहरातील ऑर्नेलाज़ हायस्कूल, वानोरी येथील इयत्ता सातवीच्या विद्यार्थ्यांकरिता आहे.
② इयत्ता सातवीच्या हिंदी व्याकरणातील विशेषण व क्रिया हे घटक संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानासंबंधित आहेत.
③ प्रस्तुत संशोधन, संशोधक निर्मित संपादन चाचणी द्वारेच संपादनाचे मापन करणार आहे.
पुढील प्रकरण दोनमध्ये संबंधित साहित्य व संशोधनाचा आढावा घेण्यात आलेला आहे.

संदर्भ :-
① हिंदी सुलभ भारती कक्षा सातवी (२००९-१०), पुणे महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ.
② सोहनी, चित्रा (एप्रिल २००६), अध्यापनाची प्रतिमाने, पुणे : नित्यनूतन प्रकाशन, पान नं. ६६.
③ फडके, वासंती (१९९८), अध्यापनाची प्रतिमाने, पुणे : नूतन प्रकाशन, पान नं. - ३.

प्राप्त केल्याशिवाय संशोधन प्रक्रिया सुरु करता येत नाही म्हणून संशोधकास संबंधित साहित्याचा अभ्यास करणे गरजेचे ठरते.

प्रतिमाने म्हणजे काय?

इंग्रजीतील Model या शब्दाला मराठी पारिभाषिक शब्द म्हणून प्रतिमान हा शब्द वापरला जातो. Model म्हणजे प्रतिकृती होय. विद्यार्थी हे अनुकरणप्रिय असतात. आपले शिक्षक हा आदर्श त्यांच्यापुढे असतो. अशा परिस्थितीत शिक्षकांचे व्यक्तिमत्व हे प्रतिमान आहे असे म्हणता येईल.

अध्यापनाची प्रतिमाने :-

अमेरिकेतील विद्यापिठातील शिक्षण-शास्त्र विभागास एक समस्या भेडसावत होती ती म्हणजे अध्यापकांना तात्विक भागात जे काही शिकविले जाते त्याचा परिणाम त्यांच्या अध्यापनात प्रत्यक्ष कृती करताना आढळत नाही. म्हणजेच वर्ग अध्यापनात त्याचा वापर केला जात नाही. या समस्येवर उपाय शोधण्यासाठी विविध विद्यापीठातून प्रकल्प मागविले गेले. अनेकांनी प्रकल्प सादर केले. त्यापैकी एक प्रकल्प ब्रुस जॉईस व मार्शा विल यांनी मांडला तो म्हणजे अध्यापनाची प्रतिमाने.

अध्यापन प्रतिमानांचे वर्गीकरण :

ब्रुस जॉईस व मार्शा विल यांनी प्रतिमानांचे वर्गीकरण यांच्या उद्देशानुसार चार गटात केलेले आहे.

२. विद्यार्थ्यांना स्वतंत्र विचार करण्याची सवय लागते.
३. विद्यार्थ्यांना संकल्पना तयार करण्याचे ज्ञान मिळते.
४. अध्ययन प्रक्रियेत विद्यार्थी सक्रिय सहभागी होतात.
५. विद्यार्थ्यांच्या तर्कशक्तीचा विकास होतो.
६. विद्यार्थ्यांच्या सर्जनशील वृत्तीचा विकास होतो.
७. शास्त्रीय पद्धतीसाठी लागणारी कौशल्ये आत्मसात करता येतात. विविध पद्धतींचे ज्ञान मिळते.
८. विद्यार्थ्यांना आपापसांत चर्चा करून उत्तरे शोधण्याची सवय लागते.

संबंधित संशोधनाचा आढावा

अ.क्र.	संशोधक	संशोधनाचे शीर्षक	स्तर	वर्ष
१.	Devi A	"Developing training strategy for Science teaching by using Concept Attainment Model."	Ph.D.	१९८६
२.	Singh Daljeet K	"Effective of Inquiry Training Model & Concept Attainment Model over traditional teaching methods for teaching physical Science."	P.h.D.	१९९०
३	Nanibala Paul	To studay the Effectiveness of Models of teaching Concept Attalment and Concept formation for the teaching of Biology to the VII std Students of English Medium schools in pune city.	M.phill	2002

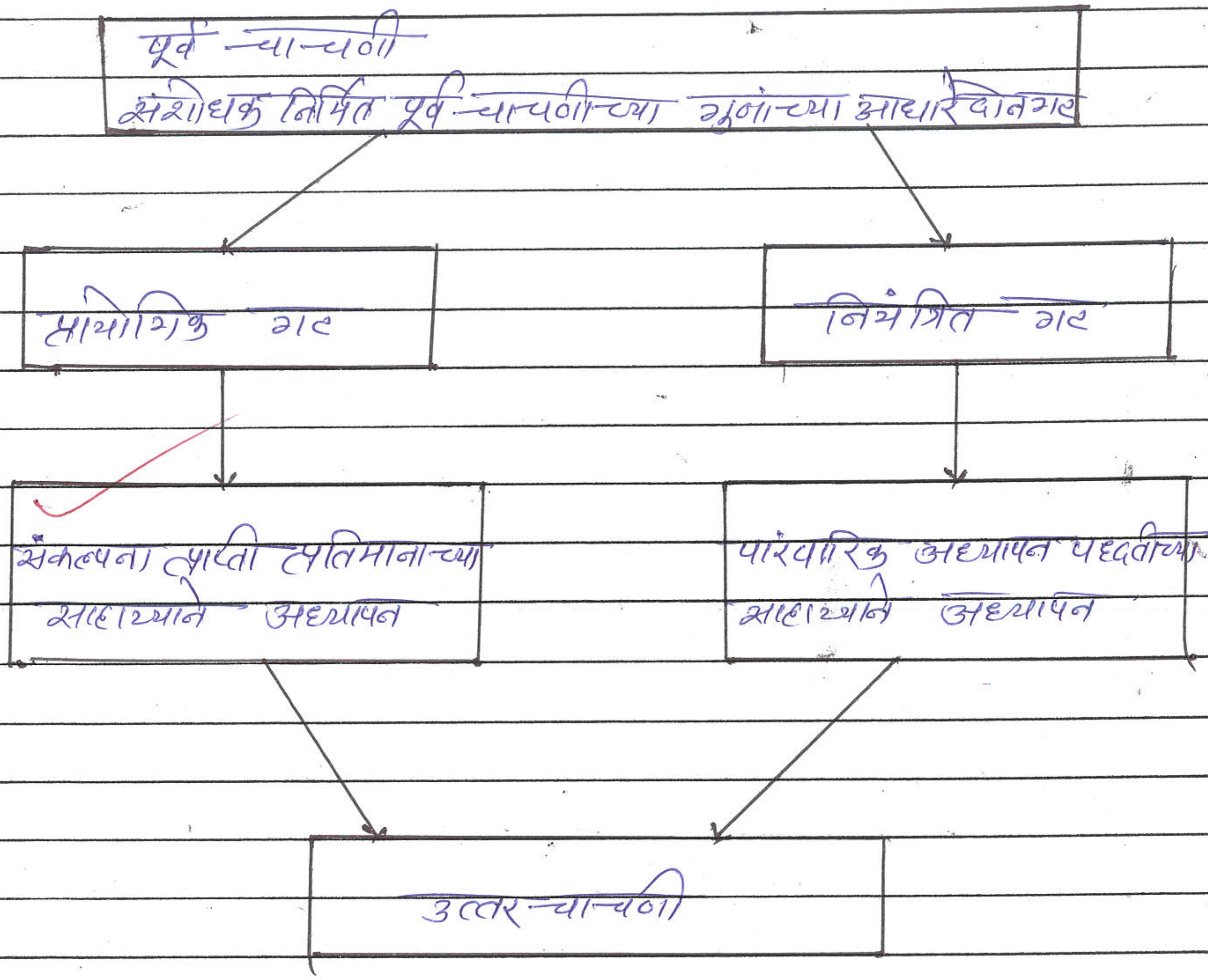

संशोधनातील चले :—

१) स्वाश्रयी चल :—

पारंपारिक पद्धतीने नियंत्रित गटास केलेले अध्यापन व संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाच्या साहाय्याने प्रायोगिक गटास केलेले अध्यापन हे स्वाश्रयी चल आहे.

२) आश्रयी चल :—

विद्यार्थ्यांचे उत्तरचाचणीत प्राप्त गुण हे आश्रयी चल आहे.

प्रस्तुत संशोधनात संपादन चाचणीचा पूर्वचाचणी व उत्तरचाचणी म्हणून उपयोग केला आहे.

१. पूर्व चाचणी :—

संशोधकनिर्मित व्याकरणावर आधारित प्रश्नपत्रिकेचा पूर्वचाचणी म्हणून उपयोग तर विद्यार्थ्यांनी मिळविलेल्या गुणांचा उपयोग दोन समान गट करण्याकरिता केला आहे.

२. उत्तरचाचणी :—

प्रस्तुत संशोधनात इयत्ता सातवीच्या हिंदी व्याकरणातील विशेषण व क्रिया या पाठासाठी प्रायोगिक गटास संकल्पनाप्राप्ती प्रतिमानाच्या सहाय्याने व नियंत्रित गटास पारंपारिक पद्धतीने अध्यापन केल्यानंतर या दोन्ही पाठांवर आधारित संशोधक निर्मित एक समान चाचणी देवून माहितीचे संकलन करण्यात आले. ही चाचणी तयार करताना खालील पायऱ्यांचा वापर केला.

अ. संविधान तक्ता तयार करणे :—

चाचणी तयार करताना प्रथम संविधान तक्ता तयार करण्यात आला हा संविधान तक्ता पाठ्यांशातील उपघटक आणि उद्दिष्टे व प्रश्नप्रकार विचारात घेवून तयार करण्यात आला.

ब. चाचणीची निर्मिती :—

संविधान तक्त्यानुसार चाचणी तयार करण्यात आली. पूर्वचाचणीला समांतर अशी उत्तरचाचणी

प्रस्तुत संशोधनाच्या कार्यवाहीचा प्रवाही तक्ता

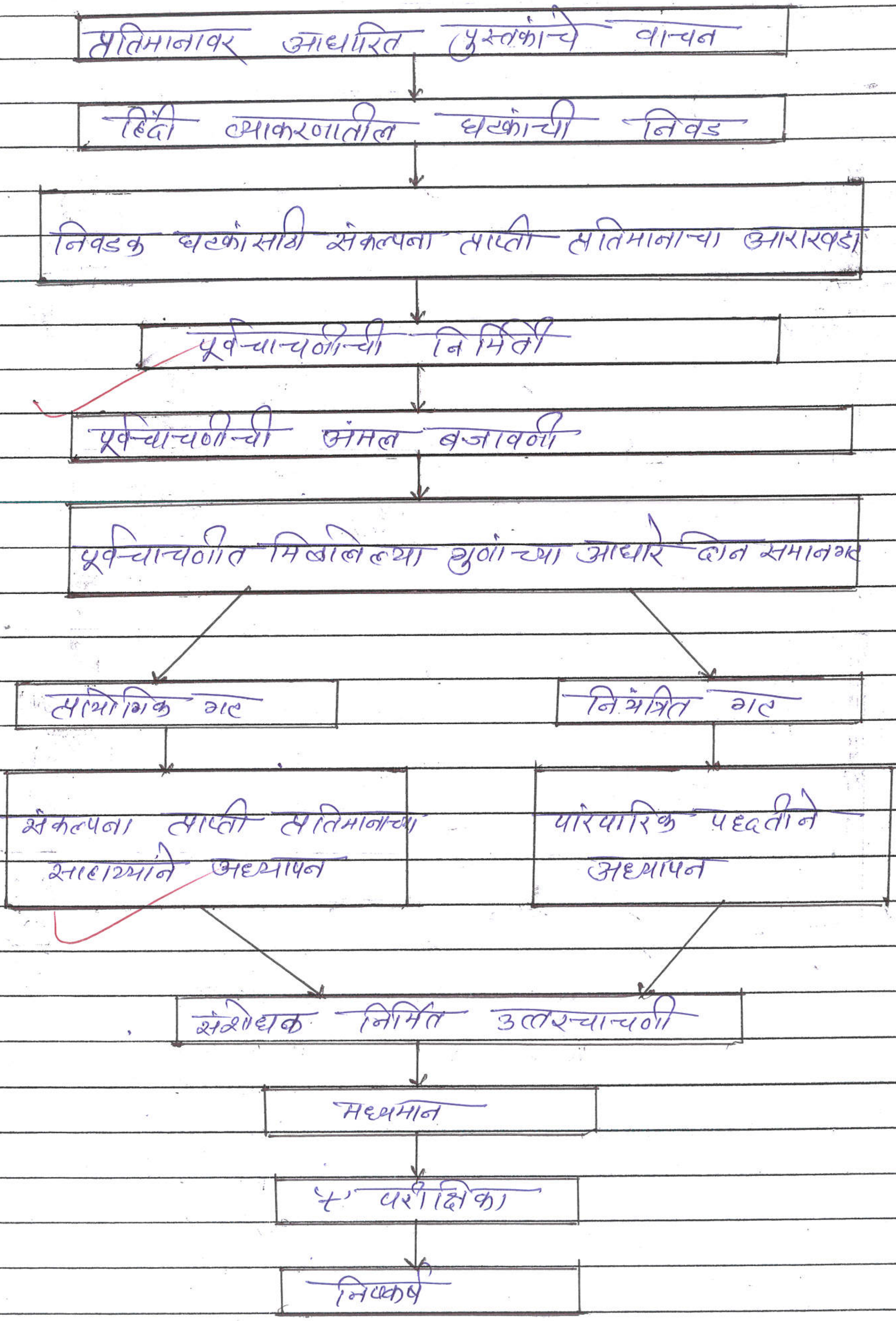

निष्कर्ष :—

१. हिंदी व्याकरणातील निवडक घटकांचे संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाद्वारे अध्यापन केले असता विद्यार्थ्यांच्या संपादनात वाढ दिसून आली.

२. इयत्ता सातवीच्या विद्यार्थ्यांच्या हिंदी व्याकरणातील निवडक घटकाच्या संपादनासाठी पारंपारिक अध्यापन पद्धतीपेक्षा संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाच्या सहाय्याने केलेले अध्यापन अधिक परिणामकारक ठरले.

संबंधित संशोधनाच्या निष्कर्षाशी प्रस्तुत संशोधनातील निष्कर्षाशी तुलना :—

पीएच्.डी. स्तरावरील संशोधनाची तुलना

१. Devi-A :—

संबंधित संशोधनामध्ये विद्यार्थ्यांच्या संपादनावर केलेल्या उपचाराचा सारखाच परिणाम दिसून आला.

प्रस्तुत संशोधनामध्ये हिंदी व्याकरणातील संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाद्वारे अध्यापन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांच्या संपादनात वाढ दिसून आली.

२. Singh Daljeet K (1990) :—

संबंधित संशोधनामध्ये पारंपारिक अध्यापनापेक्षा संकल्पना प्राप्ती प्रतिमान व पृच्छा प्रशिक्षण प्रतिमानांचा वापर करून अध्यापन केल्यानंतर अंतिम चाचणीत विद्यार्थ्यांचे प्राविण्य वाढले होते. पृच्छा प्रशिक्षण प्रतिमान आणि संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाने संपादित प्राविण्य गुण पारंपारिक अध्यापनापेक्षा जास्त आले.

संपादनासाठी पारंपारिक अध्यापन पद्धतीपेक्षा प्रच्छन्न प्रशिक्षण प्रतिमानाच्या सहाय्याने केलेले अध्यापन अधिक परिणामकारक ठरते.

प्रस्तुत संशोधनामध्ये हिंदी व्याकरणातील निवडक पाठांचे संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाद्वारे अध्यापन केले तर विद्यार्थ्यांच्या संपादनात वाढ दिसून आली.

शैक्षणिक उपयोजन :-

१) प्रस्तुत संशोधनामध्ये सध्या बी.एड., डी.एड. प्रशिक्षणार्थींना अभ्यासक्रमामध्ये प्रतिमानाच्या पाठाचे नियोजन करावे लागते. अशा वेळी प्रस्तुत संशोधनाचा उपयोग करून छात्रशिक्षक आपल्या अध्यापनाचे नियोजन करतील.

२) शिक्षकांनी अध्यापनामध्ये संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाच्या सहाय्याने अध्यापन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांच्या अध्ययन संपादनामध्ये वाढ होईल व शिक्षकांच्या अध्यापनामध्ये नाविन्यता निर्माण होईल.

३) विद्यार्थी केंद्रित अध्यापन पद्धती अवलंबल्यामुळे विद्यार्थ्यांचे ज्ञान चिरकाल टिकून राहण्यास मदत होईल.

४) मुख्याध्यापकांना आपल्या विद्यालयाच्या निकालामध्ये वाढ करून विद्यालयाची गुणवत्ता वाढविण्यास मदत होईल.

२) इतर इसत्तांसाठी हिंदी व्याकरणामध्ये अशा प्रकार संशोधन करता येईल.

३) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरांवर इतर विषयांसाठी अशा प्रकारे संशोधन करता येईल.

संदर्भसूची :—

१. Buch, M.B, (1988 -2992); Fifthsurvey of Educational Research, New Delhi : Vol.1

२. Devi, A (1986) : Developing training strategy for science teaching by using concept attainment model.

3. Paul, Nanibala (2002): To study the effectiveness of models of teaching concept attainment and concept formation for the teaching of biology to the VII std students of the English medium school of pune city.

४) Singh Daljeet K: Effective of inquiry training model and concept Attainment model over traditional teaching methods for teaching physical science.

५). पाटील अशोक, (२००२) : अध्यापनाची प्रतिमाने, कोल्हापूर: सन्मित्र प्रकाशन.

नवसहयाद्री चॅरीटेबल ट्रस्टचे

अध्यापक महाविद्यालय (एम.एड.), चाकण

ता.खेड, जि. पुणे ४१० ५०१

एम.एड. द्वितीय वर्ष २०२१ - २०२२ SEMESTER – III

PRACTICAL WORK प्रात्यक्षिक कार्य

Course :- MED 311

Dissertation part – II

(Tool and Data Analysis)

छात्राध्यापकाचे नाव : Khandagale Jagruti Jaychandra.

हजेरी क्रमांक : 06

प्रात्यक्षिक कार्य : **Dissertation part – II**

(Tool and Data Analysis)

Navsahyadri Charitable Trust's

College of Education(M.Ed.), Chakan

Tal. Khed Dist. Pune

2nd Year 3rd Semister Year 2021-22

Course -311 Disertation Tool Presentetion

Roll No. :-

Sr.No.	Criteria	Marks	Obitined Marks	
			Observer :1	Observer :2
1	**Selection of tools per objective of reaserch**	3		
2	Organization of information about the selected tool	2		
	Elements of tool	3		
	Variation of tool	3		
	Administration of tool	2		
3	**Poster Presentation**	4		
	Organization of the information in poster form Way of Presentation	4		
	Proper use of Language	2		
4	**Over all Impration**	2		
	Total	25	20	20

Total Marks (Out of 50)	40
Total Marks (Out of 25)	20

Navsahyadri Charitable Trust's

College of Education(M.Ed.), Chakan

Tal. Khed Dist. Pune

2nd Year 3rd Semester Year 2021-22

Course -MED 311 Data Analysis

Student Name :-

Roll No. :-

Sr.No.	Criteria	Marks	Obtained Marks
1	Data Collection	6	05
2	Data Organization	6	05
3	Data Analysis toll Selection with reason	5	04
4	Research question / Hypothesis testing	5	04
5	Overall Impact	3	03
	Total	25	21

Date :-

Prof. Sign

इ. ९ वी च्या विद्यार्थ्यांना पर्यावरण विषयातील उपक्रम राबविताना येणाऱ्या समस्यांचा उपचारात्मक अभ्यास'

प्रस्तावना :-

२१ व्या शतकामध्ये पर्यावरण शिक्षणाला विशेष महत्व देण्यात आले आहे. अनादि काळापासून मानव हा पर्यावरणावर अवलंबून आहे. शिक्षक शाळामध्ये पर्यावरणाचे उपक्रम प्रत्यक्ष न राबविता फक्त स्पष्टिकरणाद्वारे उपक्रमांविषयी माहिती देतात. विद्यार्थ्यांना विविध समस्यांना तोंड द्यावे लागते. संशोधक म्हणून अशा समस्यांना दूर करण्यासाठी व आवश्यक माहिती मिळविण्यासाठी हे संशोधन कार्य निवडले आहे.

मानव निसर्गाशी तडजोड करुन होणाऱ्या आघातामुळे टाकाऊ पदार्थांचा स्त्रोत, वृक्षतोड, सखोल कृषी पद्धती शहरीकरण यांचा समावेश झाला निसर्गाचे समतोल संतुलन बिघडविण्यासाठी मानवच जबाबदार आहे. भारत शैक्षणिक व औद्योगिकरणाला भर देत आहे. असे उद्योगधंदे व कंपन्यामुळे प्रचंड प्रमाणात अनेक विषारी प्रदुषके वातावरणात पसरविली जात आहे. विकासाच्या नावाखाली मोठ्याप्रमाणात जंगलतोड करतो. 'पर्यावरण उपक्रम' राबविण्यासाठी माध्यमिक व महाविद्यालयीन स्तरांवर राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण अवलंबविण्यात आले.

1986 च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार राष्ट्रीय नैसर्गिक साधनसंपत्तीचा योग्य विनियोग व्हावा. तिचा ऱ्हास होऊ नये. यासाठी विद्यार्थ्यांमध्ये जाणीव जागृती करण्याची कामे शाळेमधून केली जावीत. म्हणून माध्यमिक स्तरांवर 'पर्यावरण शिक्षण' हा सक्तीचा विषय समाविष्ट केला आहे.

डॉ. २०२० पर्यंत भारत विकसित होईल व विकसित देशांच्या यादीत भारताचादेखील नंबर लागेल. असे ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांनी म्हटले आहे. यासाठी भारत देशाचा सर्व बाजुनी विकास होणे गरजेचे आहे. व यात पर्यावरण शिक्षण हा विषय महत्त्वाचा आहे. सुमारे २० लाख वर्षापूर्वी माणूस पृथ्वीवर अवतीर्ण झाला त्यांनी निर्माण केलेल्या अनेक गंभीर पर्यावरणीय समस्यामुळे पृथ्वीवर सृष्टीच्या अस्तित्वालाच धोका निर्माण झाला आहे. संशोधक म्हणून पर्यावरण संरक्षणाची गरज व उपाययोजना विद्यार्थ्यापर्यंत पोहचवणे गरजेचे वाटले.

महत्त्व :- शैक्षणिक संशोधनात पर्यावरण शिक्षण उपक्रम या नवीन विषयामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये पर्यावरण विषय जनजागृती निर्माण करणे. विविध उपक्रमांच्या आधारे विद्यार्थी पर्यावरणाचा संतुलन टिकविण्यासाठी विविध उपाय शाळामध्ये राबवून मार्गदर्शन लाभते. या पद्धतीच्या वापराने विद्यार्थ्यांना खूपच माहिती मिळेल व त्याचा भावी जीवन जगत असताना स्वतः व इतरांना त्याचा फायदा होईल, शिक्षक विद्यार्थी हे उपक्रम समाजा पर्यंत पोहचविण्याचा प्रयत्न करतील. यातून पर्यावरणाविषयी काळजी घेण्यासाठीची माहिती मिळते शिक्षक विद्यार्थ्यांसाठी हे संशोधन खूप उपयोगी पडते.

संशोधनाची उद्दिष्टे :-

1) माध्यमिक स्तरांवर इयत्ता ९ वी च्या विद्यार्थ्यांसाठी पर्यावरण शिक्षणातील उपक्रमाचा अभ्यास करणे.

2) पर्यावरण विषयक उपक्रम राबविताना येणाऱ्या समस्यांचा अभ्यास करणे.

3) पर्यावरण विषयक उपक्रम राबविताना येणाऱ्या समस्यांचे विश्लेषण करणे.

4) पर्यावरण विषयक उपक्रम राबविताना येणाऱ्या समस्यांवर उपाययोजना सुचविणे.

अ.क्र.	पर्याय	शेकडाप्रमाण %
1.	30 मिनिटे	70%
2.	45 मिनिटे	30%
3.	2 तास	00
4.	त्यापेक्षा जास्त	00
	एकुण	100%

निरिक्षण :-

वरील कोष्टक क्र. 1 वरून असे लक्षात येते की पर्यावरण विषयातील उपक्रम राबविताना 70% विद्यार्थ्यांच्या मते शिक्षक 30 मिनिटे तासिका घेतात, 30% शिक्षक 45 मिनिटे अध्यापन करतात.

अर्थनिर्वचन :-

यावरून असे दिसून येते की पर्यावरण विषयातील उपक्रमांसाठी शिक्षक 45 मि. पेक्षा जास्त वेळ देत नाही.

प्र. 2. खालील कोणत्या घटकांचा समावेश पर्यावरणामध्ये होतो?

अ.क्र.	पर्याय	शेकडाप्रमाण %
1.	जलसंपत्ती	40%
2.	खनिज संपत्ती	20%
3.	वनस्पत्ती	10%
4.	वरील सर्व	30%
	एकुण	100%

अर्थनिर्वचन

यावरून असे दिसून येते की, वृक्षतोडीमुळे पर्यावरणाचा ऱ्हास जास्त होतो हे विद्यार्थ्यांना माहिती आहे.

प्र 4. उपक्रम राबविण्यासाठी आवश्यक साहित्य शाळेत उपलब्ध आहेत का.?

अ.क्र.	पर्याय	शेकडाप्रमाण %
1.	होय	00%.
2.	नाही	100%.
	एकुण	100%.

निरिक्षण :-

वरील कोष्टक क्र. 4 वरून असे लक्षात येते की, उपक्रमासाठीचे साहित्य हे 100% विद्यार्थ्यांच्या मते प्रमाणात नाही.

अर्थनिर्वचन :-

याबरून असे दिसून येते की, उपक्रम राबविण्यासाठी आवश्यक साहित्य शाळेत उपलब्ध नाही.

प्र 5. अभ्यासक्रमात असलेल्या पर्यावरणविषयक उपक्रमांची नावे लिहा?

अ.क्र.	पर्याय	शेकडाप्रमाण %
1	टाकाऊपासून टिकाऊ	60%.
2	ओला व सुका कचरा निर्मिती	40%.
3	निसर्गशिबिर	00
4.	इतर	00
	एकुण	100%.

अर्थनिर्वचन :-

यावरून असे दिसून येते की, साखर कारखान्यामुळे पर्यावरणामध्ये कार्बनडाय ऑक्साइड प्रमाण वाढते हे मुलांना माहिती आहे.

कोष्टक क्र. 7

प्र. 7. उपक्रम राबविण्यासाठी पुरेसा वेळ मिळतो का?

अ.क्र.	पर्याय	शेकडाप्रमाण %
1.	होय	25%
2.	नाही	75%
	एकूण	100%

निरिक्षण :-

वरील कोष्टक क्र. 7 वरून असे लक्षात येते की, उपक्रमासाठी 25% विद्यार्थ्यांच्या मते वेळ आहे तर 75% वेळ नाही.

अर्थनिर्वचन :-

यावरून असे ~~असे~~ दिसून येते की, उपक्रम राबविण्यासाठी पुरेसा वेळ शाळेकडून मिळत नाही.

निरिक्षण :-

वरील कोष्टक क्र. ९ वरून असे लक्षात येते की, ७५% विद्यार्थ्यांच्या मते उपक्रम घरी राबवितात व २५% नाही.

अर्थनिर्वचन :-

यावरून असे दिसून येते की, विद्यार्थी उपक्रम घरी करण्याचा प्रयत्न करतात.

कोष्टक क्र. ११

प्र. ११ पर्यावरण विषयक उपक्रम राबविल्याने आशय ज्ञानात भर पडते का ?

अ.क्र.	पर्याय	शेकडाप्रमाण %
1	होय	100 %
2	नाही	00
	एकूण	100 %

निरिक्षण :-

वरील कोष्टक क्र. ११ वरून असे लक्षात येते की, 100 % विद्यार्थ्यांच्या मते ज्ञानात भर पडते.

अर्थनिर्वचन :-

यावरून असे दिसून येते की, पर्यावरण विषयक उपक्रम राबविल्याने आशय ज्ञानात भर पडते.

कोष्टक क्र. १३

प्र.१३. उपक्रम राबविताना क्षेत्रभेटी आयोजित केल्या जातात.

अ.क्र.	पर्याय	शेकडाप्रमाण %
1	होय	25%
2	नाही.	75%
	एकुण	100%

निरिक्षण :-

वरील कोष्टक क्र. 13 वरून असे लक्षात येते की, उपक्रम राबविताना 25% विद्यार्थ्यांच्या मते क्षेत्र भेटी राबविताना तर 75% राबविल्या जात नाही.

अर्थनिर्वचन :-

यावरून असे दिसून येते की, क्षेत्रभेटीचे आयोजन फारच कमी केले आहे.

कोष्टक क्र. १४

प्र. १४. उपक्रम घरी राबविताना कोणत्या अडचणी येतात?

अ.क्र.	पर्याय	शेकडाप्रमाण %
1.	साहित्य उपलब्ध नसते	40%
2.	कृती समजलेली नसते	30%
3.	घरी करण्यास वेळ नसतो	10%
4.	प्रत्यक्ष भेट देणे शक्य नसते	20%
	एकुण	100%

अर्थनिर्वचन :-

यावरून तसे दिसून येते की, उपक्रमाची माहिती शिक्षक तासाला फक्त सांगतात प्रत्यक्ष स्थळाची भेट घेवून सांगत नाहीत.

कोष्टक क्र. 16

प्र. 16. उपक्रम राबविताना खेळाचा उपयोग केला जातो का ?

अ. क्र.	पर्याय	शेकडाप्रमाण %
1.	होय	20%
2	नाही	80%
	एकूण	100%

निरीक्षण :-

वरील कोष्टक क्र. 16 वरून असे लक्षात येते की, 20% विद्यार्थ्यांच्या मते उपक्रम राबविताना खेळाचा उपयोग केला जातो व 80% केला जात नाही.

अर्थनिर्वचन :-

यावरून असे दिसून येते की उपक्रम खेळाच्या माध्यमातून घेतले जात नाहित. विद्यार्थ्यांना याची माहिती नाही.

कोष्टक क्र. 18

प्र. 18. कंपोस्ट खत कसे तयार केले जाते?

बरेचसे विद्यार्थी शेतकरी कुटुंबातील असून कंपोस्ट खत निर्मिती कसे करतात हे माहिती नाही काही विद्यार्थी गांडूळापासून तर काही रासायनिक खतापासून अशी चुकीचे उत्तर देतात. मोजक्याच विद्यार्थ्यांनी कंपोस्ट खत निर्मितीची माहिती दिली.

निरिक्षण :-

वरील कोष्टक क्र 18 वरून असे लक्षात येते की, 80% विद्यार्थ्यांच्या मते कंपोस्ट खत-निर्मिती माहिती नाही, . 20% विद्यार्थ्यांना माहित आहे.

अर्थनिर्वचन :-

यावरून असे दिसून येते की बरीचशी मुले शेतकरी कुटुंबातील असून देखील कंपोस्ट खत निर्मितीची प्रक्रिया माहिती नाही.

निरिक्षण :-

वरील कोष्टक क्र. २० वरुन असे लक्षात येते की, ३०% विद्यार्थ्यांच्या मते डी.डी.टी. २५% रोगर १५% केरोसीन व ३०% इतर मध्ये येते.

अर्थनिर्वचन :-

यावरुन असे दिसून येते की, डासांचा उपद्रव कमी करण्याचे योग्य उत्तर ७०% मुलांना माहिती नाही.

समारोप :-

संशोधकाने अभ्यासलेल्या माहितीचे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन या प्रकरणात आपण शेकडेवारी व आलेख या सांख्यिकी पद्धतीचा उपयोग केला आहे. व यावरुन निरिक्षण व अर्थनिर्वचन केले आहे.

पुढील प्रकरणात आपण प्रस्तुत संशोधकाने प्रश्नावलीच्या सहाय्याने निष्कर्ष व शिफारशी देणार आहेत.